

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Директивна модальність англійськомовних міжнародних договорів в
українських перекладах»

Студента групи МПа 02-21
факультету германської філології
і перекладу
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад
(англійська мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Солохненка Ігоря Ігоровича

Допущений до захисту
«___» _____ 2022 року

Завідувач кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови

_____ доц. Мелько Х.Б.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Кравченко Н.К.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Department of Theory and Practice of Translation from the English Language

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “The directive modality of English-language international agreements in Ukrainian translations”

Group MPa 02-21
Department of German Philology and Translation
Educational Programme Translation Studies: Specialized Translation (English and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Igor I. Solokhnenko

Research supervisor:
Kravchenko N.K.
Doctor of Science (Philology),
Full Professor

Kyiv – 2022

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) **II** курсу **МПа 02-21** групи факультету германської філології і перекладу КНЛУ

Солохненка Ігоря Ігоровича

(ПІБ студента)

спеціальності **035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно)**, перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи Директивна модальність англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор Кравченко Наталія Кимівна

Дата видачі завдання “10” вересня 2021 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2021 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2021 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2021 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2022 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2022 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2022 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2022 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2022 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2022 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу МПа 02-21 групи факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Солохненка Ігоря Ігоровича

(ПІБ студента)

за темою Директивна модальність англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

_____
_____
_____
_____
_____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____
(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2022 р.

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу МПа 02-21 групи факультету германської філології і перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Солохненка Ігоря Ігоровича

(ПІБ студента)

за темою Директивна модальність англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____
(ПІБ рецензента)

_____
(підпис рецензента)

” ”

_____ 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	8
1.1 Поняття модальності з позицій перекладознавства	8
1.1.1 Види модальності	8
1.1.2 Директивна модальність як типовий підвид в міжнародних договорах	14
1.2 Специфіка відтворення директивної модальності в англійськомовних міжнародних договорах українською мовою	20
1.3 Жанрова специфіка англійськомовних міжнародних договорів	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2	
КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІЇ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ДОГОВОРАХ	34
2.1 Директивна модальність у структурі англійськомовних міжнародних договорів	34
2.2 Класифікація директивної модальності в англомовних міжнародних договорах	43
2.3 Функції директивної модальності у перекладі англійськомовних міжнародних договорів	49
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3	
ВІДТВОРЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	53
3.1 Способи лексичних трансформацій при відтворенні директивної модальності у тексті англійськомовних міжнародних договорів	53
3.2 Способи граматичних трансформацій при відтворенні директивної модальності у тексті англійськомовних міжнародних договорів	63
3.2.1 Перестановка	63
3.2.2 Заміна	64

3.2.3	Додавання	66
3.2.4	Вилучення	67
	Висновки до розділу 3	69
	ВИСНОВКИ	71
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
	СПИСОК ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ	81
	СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	82
	ДОДАТКИ	84
	ДОДАТОК А	84
	ДОДАТОК Б	110
	SUMMARY	111

ВСТУП

Дослідження питання директивної модальності англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах є темою даної дипломної роботи. Вибір зазначеної теми зроблений у зв'язку із постійним зростанням кількості міжнародних договорів, угод, меморандумів, контрактів та інших нормативних документів, які перекладаються українською мовою та використовуються для врегулювання відносин у міжнародному та вітчизняному правовому полі.

Поняття «модальність» використовується в різних наукових сферах, а саме в філософії, лінгвістиці та логіці. В кожній з наведених наук воно має своє визначення та відмінності. Вперше про модальність згадується в працях Аристотеля, які стосувались логіки. Завдяки його працям в логіці прийнято виділяти епістемічну модальність, яка описує достовірність судження, алетичну, яка описує ступінь правдивості судження, а також деонтичну, яка відображає різні приписи, що регулюють діяльність людей. Подальші дослідження поняття модальності проводили його учні та послідовники Теофраст і Евдем Родоський. В епоху Просвітництва вивченням питання модальності займалися вчені-філософи, яскравим представником яких є Іммануїл Кант. Модальність, як вид, Кант відносив до чотирьох видів (кількість, якість, відношення і модальність) і дванадцяти категорій розумової діяльності. На його думку, модальність може бути представлена такими категоріями, як можливість, існування, необхідність та їх протилежностями; неможливість, неіснування, випадковість. (Маковельский, 2004, с. 277-278).

В ХХ столітті вивченням цього поняття займалися вчені-логіки О. І. Беккер з Німеччини та Г. ван Райт з Нідерландів. Г. ван Райт на додаток до категорій визначених Аристотелем запропонував поняття аксіологічної модальності, яка виражає оцінку судження щодо системи цінностей мовця та динамічної модальності, що описує необхідні для дії умови. [von Wright, E.H., 1951].

Вивченням модальності займались також вчені лінгвісти Ш. Балли, Р. Якобсон, Р. Палмер, С. Ядловський, І.Р. Гальперин, В.В. Виноградов, О.І. Беляєва та багато інших. На думку Ш. Балли (1955, с. 44) «Модальність - це душа речення; як і думка, вона утворюється в основному в результаті активної операції суб'єкта, який говорить. Отже, не можна надавати значення речення висловлюванню, якщо в ньому не виявлено хоч якогось виразу модальності».

Модальність є багатоплановою категорією, що має у своєму розпорядженні різні способи вираження та функціонування в мові. В багатьох мовах вона представлена системою способів дієслова та лексико-граматичними засобами. На сьогодні функціонально-семантичний підхід є одним з найпоширеніших щодо опису категорії модальності. Як категорія, модальність має ряд різних класифікацій, запропонованих вченими-лінгвістами. Одним з підвидів, згідно класифікації запропонованої О. І. Беляєвою (розглянута в першому розділі цієї роботи), є директивна модальність. Вона поєднує засоби різних рівнів, семантична функція яких – спонукати слухача чи іншу особу до здійснення дії чи зміни стану. До сфери досліджень директивної модальності належать накази, заборони, інструкції, дозволи, поради, пропозиції, запрошення. Окрім цього, одним з провідних та важливих форм використання директивної модальності є юридичні акти.

Переклад текстів, сформульованих мовою права, слід вважати міждисциплінарним. Такий переклад ґрунтується на принципі збереження співвідношення між змістом перекладу та правовою системою вихідної мови та специфікою галузі, до якої відноситься текст.

Від перекладача вимагаються дуже широкі компетенції у сфері вільного володіння рідною та іноземною мовою в мовленні та письмі (як розмовної, так і спеціалізованої, тобто юридичної), широкий словниковий запас у сфері правознавства, знання основних засад правових систем різних країн. Завдання перекладача має полягати в тому, щоб уловити значення та знайти в мові перекладу

форму, яка могла б передати те саме значення, але у спосіб, що відповідає системі мови перекладу.

Перекладач має бути філологом, лінгвістом, юристом і перекладачем в одній особі. Робота над юридичними текстами досить трудомістка і вимоглива. Перекладачі, які спеціалізуються на праві, повинні дотримуватися фактів, уникати будь-якого неправильного тлумачення нормативних актів, а також уникати заниження суті змісту. Пропуск даних, неправильне розуміння будь-якого пункту, статті може спричинити серйозні наслідки. Водночас потрібно зауважити, що юридична мова також характеризується досить складним синтаксисом і не зовсім типовим використанням розділових знаків. Речення зазвичай довгі і багаторазово складні, а розділові знаки - як це не парадоксально - досить обмежені.

Як приклад невдалого перекладу бізнесового договору, можна навести справу між компаніями Rogers Communications і Bell Aliant у 2006 році, яку канадська преса назвала «кома на мільйон доларів». Кома визначала право підрядника відмовитися від договору. Нажаль, все це сталося через недостатньо точний переклад.

Юридична мова, в тому числі мова міжнародних договорів, характеризується високою точністю, а терміни та поняття, які використовуються юристами, можуть ввести в оману людей, які не обізнані з предметом, оскільки розмовні значення даних слів можуть значно відрізнятись від контекстних.

Слід зазначити, що правова система в кожній країні різна. Тому, виконуючи юридичні переклади, необхідно переконатися, що перекладач, який їх виконує, не тільки досконало володіє іноземною мовою, але й орієнтується в нормативних документах та діючих стандартах. Тому знайомство з термінологією та правовою системою певної країни є невід'ємною складовою виконання роботи. Окрім цього, успішне виконання завдання часто залежить від досвіду та знань перекладача.

Існує ряд нормативних документів, які регулюють сферу укладання міжнародних договорів. З них, можна виділити Віденську конвенцію про право

міжнародних договорів [Електронне джерело №4], до якої приєдналася Україна, та в якій закріплено основні міжнародно-правові норми, що стосуються укладання, набуття чинності, застосування, розірвання, тлумачення та дотримання міждержавних договорів.

В Україні питання здійснення перекладів українською мовою міжнародних договорів здійснюється відповідно до частини другої статті 21 Закону України «Про міжнародні договори України» (далі - Закон) [Електронне джерело №1].

Відповідно статті 3 Закону міжнародні договори України укладаються:

- Президентом України або за його дорученням - від імені України;
- Кабінетом Міністрів України або за його дорученням - від імені Уряду України;
- міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами - від імені міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів.

Законом передбачається, що офіційний переклад багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову здійснює Міністерство закордонних справ України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Кабінет Міністрів України, відповідно до вищезазначеного Закону, постановою від 17 березня 2006 року № 353 [Електронне джерело №2] затвердив «Порядок здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову».

Чинні міжнародні договори України публікуються українською мовою в «Зібранні діючих міжнародних договорів України» та інших офіційних друкованих виданнях України [Електронне джерело №1].

Актуальність питання відтворення директивної модальності англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах зумовлена не надто широким опрацюванням зазначеної категорії модальності серед вітчизняних

вчених-лінгвістів. Окрім цього, слід враховувати положення Конституції України, зокрема, щодо курсу України до Європейського та Євroatлантичного Союзів, а також отримання Україною в червні 2022 року статусу кандидата в члени Європейського Союзу, що створює підґрунтя для розробки та перекладу, як великої кількості нормативних актів необхідних для реалізації рекомендацій Європейської Комісії щодо вступу в ЄС, так і укладання міжнародних договорів угод, меморандумів, в тому числі англійською мовою, в яких неодмінно будуть використовуватись дієслова притаманні категорії директивної модальності.

Виходячи з зазначеного, я вирішив більш детально опрацювати, проаналізувати та висвітлити важливість питання використання директивної модальності в полі міжнародних юридичних документів та особливості її перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження цієї роботи виступає специфіка перекладу текстів з директивною модальністю в міжнародних англомовних договорах. Для аналізу була взята низка документів (з яких було вибрано більше ста прикладів використання модальних дієслів), які регулюють правові відносини України з різними країнами в певних сферах діяльності.

Предметом дослідження виступають особливості відтворення та засоби директивної модальності в нормативно-правових актах та їх перекладі з англійської на українську мову.

Метою дослідження є дослідження структурних та функціональних особливостей перекладу директивної модальності в міжнародних англомовних договорах.

Завдання дослідження:

- навести детальну характеристику та класифікацію директивної модальності;
- показати важливу роль директивної модальності в структурі англомовних міжнародних договорів;

- дослідити функції директивної модальності у перекладі міжнародних договорів;
- визначити особливості відтворення директивної модальності у перекладі міжнародних договорів українською мовою;
- продемонструвати на практиці відтворення директивної модальності в україномовному варіанті з використанням лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій.

Методи дослідження: аналіз з теоретичної та аналітичної сторони проблеми вивчення директивної модальності та демонстрація на практиці відтворення перекладу українською мовою вибраних речень з міжнародних англomовних договорів (емпірична сторона дослідження), а також контекстуальний аналіз для врахування контекстного оточення висловлювання та перекладацький аналіз. Окрім зазначеного, під час виконання роботи використовувався метод суцільної вибірки для підбору прикладів для дослідження, метод ідентифікації для аналізу наявності лексем «must» і «must not», «should» і «should not», «shall» і «shall not», «have to» і «have not to».

Наукова новизна дослідження полягає в дослідженні широкого кола модальних аспектів, які показують певні особливості та закономірності у відтворенні перекладу міжнародних англomовних договорів українською мовою.

Практичне значення роботи полягає у визначенні способів відтворення директивної модальності англomовних договорів українською мовою та використання перекладацьких трансформацій з метою збереження функцій директивної модальності у перекладі. Водночас, дане дослідження можна використовувати при розробці теоретичних питань директивної модальності, а також при розробці вузівських спецкурсів і спецсеминарів стосовно висвітленої теми.

Структура роботи включає в себе: вступ; розділ 1, до якого входить три підпункти, які містять теоретичний аналіз відтворення директивної модальності в

міжнародних англомовних договорах; розділ 2 до якого входить три підпункти, в яких аналітично обґрунтована проблематика перекладу директивної модальності в полі англомовних міжнародних документів; розділ 3 до якого входить два підпункти, в яких на практиці було продемонстровано відтворення директивної модальності в україномовному варіанті з використанням лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій; а також висновки та додатки (вибраних 100 речень з міжнародних договорів англійською мовою та їх відтворення українською) до дипломної роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.

1.1. Поняття модальності з позицій перекладознавства.

1.1.1. Види модальності.

Існує багато різних поглядів щодо визначення модальності як категорії. Лінгвістичний енциклопедичний словник надає наступне: модальність (від порівн.-лат. *modalis* - модальний; лат. *modus* - міра, спосіб) - функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації сполученого [Електронне джерело № 5, Лінгвістичний енциклопедичний словник].

Сучасна лінгвістика базується та розвивається ґрунтуючись на працях, вчених-логіків, філософів та вчених-лінгвістів розроблених протягом минулих століть. Категорія модальності в мові є досить складною і була визнана і класифікована дослідниками, зокрема такими як Дж. Лайонз, Ф. Палмер, Д. Рител, В. Виноградовим, О. Беляєвою.

Найбільшого поширення у європейській лінгвістиці набула концепція модальності Ш. Баллі. На його думку, у будь-якому висловлюванні можна виділити основний зміст (диктум) та його модальну частину (модус), в якій виражається інтелектуальне, емоційне чи вольове судження того, хто говорить щодо диктуму. Модуси поділяються їм на експліцитні та імпліцитні; при цьому основною формою виразу експліцитного модусу є головна пропозиція у складі складнопідрядного з підрядним додатковим [Ш. Баллі 1955, с. 345]. Модальність трактується Ш. Баллі як синтаксична категорія, у вираженні якої першорядну роль грають модальні дієслова.

В американській лінгвістиці категорія модальності ототожнюється з способами дієслів. В своєму словнику Е. Хемп наводить наступне тлумачення модальності: «в загальних рисах, та граматична категорія (або ті поняття, що

співвідносяться з нею), які за традицією відомі як способи дієслів, під модальністю я розумію не фактичну констатацію, скажімо, заперечення або невпевненості як таких, а скоріше їх формальне вираження [Е. Хемп, 1964, с. 113].

За Ф. Палмером, модальність можна розуміти як «граматикалізацію мовців» (суб'єктивних) ставлень і думок [1998, с. 16]. Ф. Палмер класифікує модальність на епістемічну та неепістемічну (тобто деонтичну та кореневу) модальності. Він визначає, що епістемістична модальність передає те, наскільки адресант впевнений у істинності повідомлення, а неепістемістична (деонтична) модальність, на його думку, узагальнює різні види модальності, що містять компонент волі.

В своїх дослідженнях І. Р. Гальперін називає модальність «категорією, притаманною мові в дії, в мовленні» і тому є «самою сутністю комунікативного процесу» [1981, с. 113]. Він зазначає, що ставлення того, хто говорить до дійсності, тобто суб'єктивно-модальне значення, може бути виражено різними засобами: «формально-граматичними, лексичними, фразеологічними, синтаксичними, композиційними, стилістичними» [1981, с. 113].

У розумінні О. І. Беляєвої «Модальність - це мовна категорія, що виражає оцінку мовцем способу існування зв'язку між об'єктом дійсності та його ознакою, а також ступінь пізнаності або бажаності цього зв'язку, тим хто говорить.» О. І. Беляєва має на увазі не емоційну оцінку, а інтелектуально-розсудливу, вона не включає в сферу модальності різні емоційно-етичні, емоційно-вольові та інші види оцінки [Беляєва 1985, с. 19].

В свою чергу Л.С. Єрмолаєва класифікує модальність на внутрішню та зовнішню модальність, виділяючи при цьому об'єктивну зовнішню та суб'єктивну зовнішню модальності. Внутрішня модальність передає відношення суб'єкта (рідше об'єкта) дії до учинення ним дії (для об'єкта – ставлення до дії, якій він піддається). Під зовнішньою модальністю речення розуміється відношення його змісту до дійсності в плані реальності / нереальності (об'єктивна зовнішня модальність) і

ступінь впевненості того, що говорить у фактах, що їм повідомляються (суб'єктивна зовнішня модальність) [Л.С. Єрмолаєва, 1987, с. 68-69].

Основне призначення категорії модальності полягає у забезпеченні єдності та цілісності тексту як системи. Ця категорія відіграє важливу роль в організації тексту, будучи логіко-композиційним компонентом висловлювання. У сучасній англійській мові модальність реалізується граматичною, лексичною та інтонаційною рівні.

У сучасній англійській мові існують граматичні та лексичні засоби вираження модальності.

Граматичними засобами вираження даної категорії служать модальні дієслова *should, shall, must, will/would, can/could, may/might*; їхні еквіваленти *to be to, to have to* у поєднанні з інфінітивом; напівмодальні дієслова *dare, need, ought* та ідиоматичні вирази з модальними функціями *had better, have got to, be supposed to*. Ці дієслова послаблюють первісне значення бажаності, повинності, необхідності та ін., передаючи тільки ставлення того, хто говорить до змісту висловлювання в цілому [М. М. Давидова, 2020, с. 393].

Лексичними засобами вираження модальності є такі модальні слова як *perhaps, may be, probably, possibly*. Багато лінгвістів говорять про модальні слова як про самостійну частину мови. Їхня синтаксична функція - функція вступного члена речення. Деякі лінгвісти вважають, що дані слова є прислівниками, втягнутими в поле модальних слів, не перестаючи бути прислівниками. Інші ж лінгвісти твердо переконані, що такі слова як *perhaps, may be, probably, possibly* слід відносити до групи модальних [Л. М. Калянова, 2015, с. 37].

В багатьох висловлюваннях відомих вчених-лінгвістів підкреслюється неабияке значення категорії модальності в лінгвістичному полі. В.В. Виноградов вважав, що практично кожне речення має певне модальне значення. Це модальне значення вказує на відношення до дійсності. До модальності В. Виноградов враховував не тільки логічні категорії, такі як, можливість чи необхідність, а й такі

категорії, що виражають певні когнітивні стани, а саме оптативність («бажання»), інтенціональність («намір»), волевиявлення («виявлення волі»), спонукання («прохання»), переживання, і навіть стиль та емоціональну експресію промови. [В. Виноградов, 1975, с. 65-70].

Навколо цих категорій в основному і сформувалися види модальності. За класифікацією О. Беляєвої [1985, с. 19] можна виділити наступні види модальності:

- ірреальна модальність;
- предметна модальність;
- епістемічна модальність;
- модальність волевиявлення.

Ірреальна модальність - це один із видів модальності, яскравим вираженням якого буде опис ситуацій, які не мають місця у реальному часі (бажання чи потреби того хто говорить, що не співпадають з дійсністю); модальність цього типу описує альтернативне бачення, що існує у свідомості того, хто говорить у момент висловлювання (I wish it were Sunday today. Go and fetch my things! He might com.).

Відповідно до досліджень Т. Н. Хомутова [2008, с. 20] в ірреальній модальності виділяє три семантичні типи:

- модальність недійсності (сприймається як приховане заперечення дійсності змісту висловлювання – If it were Sunday, I wouldn't go to the University.);
- спонукальну модальність (характеризується непрямим спонуканням до дії – Come at once! The dean requested that all be present at the conference.);
- модальність припущення (притаманна висловлюванням, зміст яких можливий чи ймовірний з погляду того, хто говорить – Perhaps he'll help us.).

Т. Н. Хомутова вважає, що підставою для об'єднання зазначених трьох семантичних типів як складових ірреальної модальності є тлумачення людиною яка говорить висловлювання як не факту.

Як видно з наведених прикладів, модальність не зводиться лише до дієслівної форми, а є категорією речення. Більше того, семантичний діапазон ірреальної модальності та засоби її вираження характеризуються певною різноманітністю.

Предметна модальність. У науковій літературі даний тип модальності має різні термінологічні позначення: внутрішньо-синтаксична модальність (Золотова, 1973; Миронова, 1979; Теремова, 1988), внутрішня модальність (Єрмолаєва, 1977 ; Спатар, 1983), суб'єктна модальність (Ломов, 1977), ситуативна модальність (Корді, 1982), предметна модальність (Пате, 1970; Вауліна, 1988, Красавіна, 2015). На думку Вауліної [2018, с. 39] найбільш оптимальним є вживання терміну «ситуативна модальність», оскільки він дозволяє в рамках модальності, що кваліфікується як «встановлюване мовлення ставлення змісту висловлювання до дійсності», акцентувати увагу на «оцінці позначеної у висловлюванні ситуації з точки зору її можливості, необхідності або бажаності».

В.В. Красавіна [2015, с. 85] надає наступне визначення: «Предметна модальність (термін К. Пате) виражає оцінку зв'язку між об'єктом та його ознакою, що виступають у процесі оцінки як предикатні предмети, з точки зору способу існування цього зв'язку. Цей зв'язок не є фактом дійсності, а лише оцінюється тим, хто говорить як можливий, необхідний і бажаний. Відповідно поле предметної модальності поділяється на мікрополя можливості, вимушеності та бажаності». Разом з цим, Г.А. Золотова зазначає, що «модальні значення можливості, бажаності, необхідності, повинності розглядають зазвичай як різновид ірреальної модальності. Але ці значення іншого плану, що не збігаються із ставленням висловлювання до дійсності» [Золотова, 1973, с. 151].

Епістемічна модальність. Цей вид модальності, як і описані вище, має чимало формулювань (Бондаренко, 1977; Трошіна, 2008; Аверіна, 2010). О. І. Беляєва [1985, с. 126] наводить таке визначення: «епістемічна модальність виражає встановлюване суб'єктом відношення змісту висловлювання до дійсності щодо його достовірності/недостовірності; вона завжди суб'єктивна в тому сенсі, що завжди

пов'язана з висновком того, хто говорить». Із європейських науковців, можна привести визначення британця Р. Хаддлстона: «Epistemic modality is concerned with the truth status of the proposition in the light of what the speaker knows» [R. Huddleston, 1984, с. 167]. На думку С. В. Троховської «епістемічна модальність стосується вираження мовцем свого ставлення до висловлюваного з погляду того, що є, було чи буде в реальному світі».

Одним із засобів вираження епістемічної модальності слугують ад'єктивні та адвербіальні модальні маркери *sure(ly)*, *certain(ly)*, *evident(ly)*, *obvious(ly)*, *apparent(ly)*, *possible*, *possibly*, *probable*, *probably*, *maybe*, *perhaps*, *typical*, *usual(ly)* тощо [Троховська, 2020, с. 210-211].

Модальність волевиявлення виражає волю мовця, спрямовану на здійснення зв'язку між об'єктом та його ознакою. У межах модальності волевиявлення виділяються модальні значення спонукання (директивна чи імперативна модальність) та бажаності (оптативна модальність), які відрізняються за ознакою адресованості/неадресованості волевиявлення [Рукоусєва, 2012, с. 49-53].

Оптативна модальність висловлює бажаність мовцем здійснення зв'язку між деяким об'єктом та його ознакою. На відміну від спонукальної модальності, яка являє собою директивний акт, оптатив має значення “емоційно забарвленої абстрактної спрямованості до якоїсь дійсності в теперішньому, минулому та майбутньому” [Беляєва, 1985, с. 102].

Оптативна модальність найчастіше виражається через лексико-синтаксичні конструкції різних типів: *God rest his soul! Damn! If only he came/had come in time! I wish it were always spring! I wish he had kept his word! It is desirable that we start. Let there be light! May you be happy!*

Директивна модальність поєднує засоби різних рівнів, семантична функція яких – спонукати слухача чи іншу особу до здійснення дії чи зміни стану. До директивної модальності відносяться накази, заборони, інструкції, власне

спонукальні висловлювання, прохання, дозволи, поради, пропозиції, запрошення [Рукоосуєва, 2012, с. 49-53].

Директивна модальність найчастіше виражається через граматичну категорію наказового способу дієслова: Run! Don't run! Do run! Let's run! Let him run! Let me run. Don't let him run! Do let him run! Be quiet! Don't be upset!

1.1.2. Директивна модальність як типовий підвид в міжнародних договорах.

В підпункті 1.1.1 цієї роботи наведено визначення поняття директивна модальність, який включає його головні ознаки та особливості. Враховуючи характер цього виду модальності, а саме встановлення певних вимог та зобов'язань, її широко застосовують при підготовці текстів міжнародних договорів, меморандумів та інших видів угод. При підготовці текстів міжнародних договорів, сторони, які їх заключають, наводять одна перед одною ряд умов, зобов'язань та термінів щодо їх виконання. Формуючи такі види зобов'язань та умов неможливо оминати використання формулювань в модальній формі - директивних мовленнєвих актів.

С. С. Вауліна [2018, с. 114] вважає, що один із найпростіших способів домогтися зміни тих чи інших фрагментів існуючої дійсності за допомогою мовного впливу на іншу людину — це використання різних форм директивних мовних актів (ДМА).

Існує багато формулювань визначення директивних (або спонукальних) мовленнєвих актів висвітлених в працях таких вчених-лінгвістів як Д. Вундерлих (1976), Т. ван Дейк (1978), В. В. Богданов (1983), Дж. Серль (1986), О.І. Беляєва (1992), Д. Юл (1996), Н. В. Гурова (2011), з яких декілька наведу нижче.

Т. ван Дейк [1978, с. 34-52] стверджував, що мовний акт – це лише одиниця повідомлення, справжньою ж одиницею спілкування є комунікативний акт. На думку Т. ван Дейка, комунікативний акт складається з: а) мовного акта, або акта

мовця; б) аудитивного акта, або акта слухача: в) комунікативної ситуації, що включає характеристики мовця і слухача, їх взаємини, що супроводжують події.

В. В. Богданов, дає таке визначення: ДМА - це «мовленнєві акти, націлені виключно на стимуляцію до дії» [1983, с. 38] та класифікує їх на два підтипи: ін'юнктиви (накази) та реквестиви (прохання) [1992, с. 31].

На думку Дж. Серля [1986, с. 182] спонукальні мовленнєві акти являють собою спроби з боку мовця домогтися того, щоб слухач щось зробив.

За визначенням О. І. Беляєвої [1992, с. 140] ДМА становлять особливий клас мовних актів, іллокутивна мета якого розглядається як спроба мовця спонукати адресата до здійснення/нездійснення дії чи зміни стану. ДМА можна характеризувати як двосторонній первинний (неінституалізований) ініціативний мовний акт, що відкриває мінімальну діалогічну інтеракцію, для успішного завершення якої потрібна відповідна реакція адресата, пов'язана з каузируємою дією (виконання/невиконання дії, згода-відмова виконати дію).

Серед вчених-лінгвістів існує велика кількість теорій та думок щодо систематизації ряду ДМА. Класифікації ДМА ґрунтуються на різних принципах, які позначають специфіку ДМА порівняно з іншими класами мовних актів (наприклад, констативними, декларативними та ін.) та один з одним (наприклад, відмінність поради від інструкції, відмінність прохання від благання тощо). Наприклад, О. Б. Петрова [2008, с.124-125], на основі своїх досліджень, пропонує побудувати класифікації ДМА, відповідно до трьох наступних аспектів:

- семантичного аспекту, який являє собою аналіз пропозиційного змісту спонукальних висловлювань;

- синтаксичного аспекту, який являє собою аналіз засобів вираження спонукування в різних мовах на синтаксичному рівні;

- комунікативно-прагматичного аспекту, в рамках якого поєднуються фактори соціолінгвістичного та соціопрагматичного характеру.

М. Ф. Косилова [1962, с. 48-56] систематизує спонукальні речення за трьома класифікаційними ознаками, кожна з яких набуває трьох значень: 1) стосунки між учасниками комунікації (наявність/відсутність залежності між ними); 2) ставлення мовця до дії з точки зору бажаності/небажаності, 3) ставлення адресата до дії.

Для опису відмінностей між ДМА О. І. Беляєва [1992, с. 15] використовує три наступні прагматичні ознаки: а) облігаторності виконання дії для адресата; б) бенефактивності дії для одного з комунікантів; в) пріоритетності становища мовця або адресата. Зазначене надало підґрунтя для визначення трьох основних груп директивів:

- прескриптивних, тобто надають припис дії адресата;
- реквестивних, тобто спонукають до дії, що здійснюється на користь мовця;
- сугестивних, тобто виражаючих пораду.

Дж. Серль [1986, с. 180-187] наводить п'ять основних типів мовних актів:

- репрезентативні/асертивні (ствердження, відкидання, реакції, тощо);
- директивні (прохання, накази, команди, пропозиції, запрошення, рекомендації щось зробити);
- комісивні (обіцянки, обіти, клятви, зобов'язання прийняти на себе виконання конкретних дій);
- експресивні (подяки, привітання, вибачення, співчуття);
- декларації (надання імені, хрещення, оголошення чоловіком та дружиною, указ, подання у відставку).

О. І. Беляєва [1992, с. 15] розглядає ДМА як функціонально-прагматичне ціле, в якому поєднані різнорівневі засоби вираження директивного комунікативного наміру. План вираження ДМА відрізняється великою кількістю і різноплановістю форм, які різняться як за модальною семантикою, так і за ступенем експліцитності вираження директивної іллокутивної мети. Визнаючи принципову можливість варіативності засобів і способів вираження іллокутивної семантики мовного акта,

використовуються терміни «прямий» і «непрямий» мовний акт для позначення способу оформлення мовного акта, а не для характеристики типу мовного акта.

У спонукальних висловлюваннях ввічливість є основним мотивом здійснення непрямих іллокутивних актів. [Дж. Серль 1986, с. 201]. Такої ж думки дотримується і М. І. Форманівська [1987, с. 64] - «непрямі (зумовлені виразом імпліцитного сенсу) директивні мовні акти використовуються з метою створення «соціально приємної та безконфліктної атмосфери спілкування».

С. В. Мясоєдова [2015, с. 74] всі «непрямі» мовні акти, відповідно до їхньої структури, поділяє на дві групи. Висловлювання першої мають лексико-граматичні маркери спонукального значення. Такі мовні акти називають експліцитними. Друга група «непрямих» мовних актів представлена реченнями, які не мають ознак імперативності; їхній іллокутивний зміст виражений імпліцитно.

Механізм формування спонукальності в імпліцитних висловлюваннях С. Мясоєдова [2015, с. 74] описує так: якщо мовець має інформацію, що стосується можливості (необхідності, бажаності і т. п.) трансформації існуючої ситуації, і така зміна відповідає інтересам співрозмовника, то в цьому випадку висловлювання, що має форму твердження, спонукає адресата вчинити певні дії. Значення імпліцитного імперативного висловлювання обумовлюється складною взаємодією екстралінгвістичних факторів. Це, наприклад, намір мовця, а також цілі, які він хоче досягти своїм висловлюванням, тобто чого він хоче досягти від співрозмовника. Характер відносин учасників спілкування також є релевантним. Розуміння мовної ситуації сприяє розумінню іллокутивного наміру мовця, а значить і іллокутивної сили висловлювання.

Варто зазначити, що використання «непрямих» мовних актів, які часто містять алюзії, натяки, іронію, сарказм, дозволяє підвищити експресивність спілкування та надати йому більшої естетичної цінності.

Водночас слід враховувати, що модальність у міжнародно-правовому дискурсі передається директивними та комісивними мовними актами, різна інтенсивність

яких, може впливати на інтенсивність такої модальності та, зрештою, на юридичну силу документа [Кравченко Н.К., 2022, с. 1039].

Для ділової директивно-писемної мови характерні такі фактори як:

- точність (використання термінів і формулювань);
- лаконічність (стилість викладу документації);
- переконливість (аргументованість, посилання на інші документи, законодавчі акти тощо).

Дослідження текстів договорів, меморандумів, контрактів, наказів, інструкцій дозволяє виявити певну системність у способах їх виразу і відповідно до цього розподілити на певні види, яку можна застосувати при перекладі нормативних документів українською мовою, з урахуванням лінгвістичних особливостей.

В своєму дослідженні О. М. Швецова [2020, с. 2] зазначає, що «для забезпечення адекватної реакції необхідно чітко розуміння ДМА і правильна інтерпретація його іллокутивної сили. *Falicity conditions* (умова успішності розуміння) веде до іллокутивних вдач або провалів, тому окрім всього іншого також необхідна певна соціальна ситуація».

В текстах нормативних документів написаних англійською мовою часто використовується дієслово *shall* та позначає дії, установлені в документі – обов'язкові до виконання, і перекладається українською мовою дієсловом теперішнього часу. Вживання дієслова *to be*, після дієслова *shall* виражає модальність повинності і перекладається українською мовою формами дієслова теперішнього часу.

Наведу кілька прикладів використання зазначених дієслів в реченнях, які присутні в міжнародних документах:

The European Community *shall prohibit* satisfaction of the claims referred to in paragraph 9 of the United Nations Security Council Resolution № 757 (1992). [Decision of THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 1994] (Європейське

Співтовариство *забороняє* у задоволенні вимог, зазначених у параграфі 9 Резолюції Ради Безпеки ООН № 757 (1992).

The appropriate authorities of the Parties *shall cooperate* and exchange information, as appropriate, in order to facilitate victims' rights, including potential victims' claims for compensation under internal national systems. [Agreement Between the UNITED STATES OF AMERICA and SLOVAKIA, 2022] (Відповідні органи Сторін *співпрацюють* та обмінюються інформацією, якщо це необхідно, з метою сприяння дотриманню прав жертв, включаючи вимоги потенційних жертв щодо компенсації згідно з внутрішніми національними системами).

As appropriate, such logistics support *shall be provided*, and reimbursement made, in accordance with the ACSA or successor agreements. [Agreement Between the UNITED STATES OF AMERICA and SLOVAKIA] (За необхідності, така матеріально-технічна підтримка *повинна надаватися* та відшкодовуватися згідно з ACSA або наступними угодами).

Towards this end, this Paragraph *shall be implemented* in accordance with mutually determined procedures, including in implementing arrangements if necessary. [Agreement Between the UNITED STATES OF AMERICA and SLOVAKIA, 2022] (З цією метою цей Параграф *впроваджується* відповідно до взаємно визначених процедур, у тому числі за необхідності в рамках заходів, щодо реалізації, якщо необхідно).

Окрім зазначеного, варто згадати про стилістику написання ділових листів та документів. В європейській та американській практиці діловий лист за стилем близький до традицій усного публічного мовлення і часто характеризується творчим підходом.

При підготовці офіційних ділових листів в Україні часто використовується велика кількість сталих мовних кліше, які дозволяють лаконічно висловити думку і сприяють швидкості передачі інформації. Разом з цим, при перекладі документів, треба враховувати нормативні документи щодо застосування української мови та

документування управлінської діяльності, а саме Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», постанови Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 року № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» та від 17.01.2018 року № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності».

1.2. Специфіка відтворення директивної модальності в англійськомовних міжнародних договорах українською мовою.

Директивна модальність, як підвид модальності волевиявлення, широко використовується в міжнародних англійськомовних договорах. Вона в основному виражається за допомогою модальних дієслів зі спонукальним характером.

В більшості випадків мова йде про вживання дієслів «shall» та «should». Вживання модальних дієслів в правовому полі має власну певну стандартизацію, за якою прийнято укладати міжнародні документи. У тексті Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) чітко сформульовано різницю між дієсловами «shall» і «should». Використання дієслова «shall» виражає юридичну вимогу, а використання «should» вказує на рекомендацію [<http://online.budstandart.com/ua/>]. Європейська комісія, у контексті законодавства, використовує слово «shall» для накладення зобов'язань або вимог.

Особливості англійських директив, згідно з дослідженням, полягають у використанні некатегоричних, «ввічливих» форм модальних конструкцій. Принцип ввічливості служить істотним фактором, що визначає вибір форми висловлювання в різних типах мовних актів і особливо істотний при оформленні директивних актів [О.І. Беляєва, 1992, с. 19].

Міжнародні нормативно-правові акти, в тому числі договори, відносяться до юридичних текстів, які визначають відносини між країнами, створюють, змінюють або припиняють права та обов'язки учасників, які підписали ці документи.

Тексти міжнародних договорів пишуться як правило за стандартною формою, яка включає назву, преамбулу, основну і заключну частини та інколи додатки. Перед підписанням всі документи погоджуються учасниками. Найважливішою частиною договору є та, в якій визначаються права і обов'язки його учасників, які в свою чергу накладають зобов'язання щодо дотримання і виконання норм міжнародного права, які формують певну поведінку та спонукають до їх виконання.

Практично всі міжнародні договори укладаються за принципом вільного волевиявлення рівноправних суверенних сторін, у зв'язку з чим, практично не використовується авторитарний стиль дискурсу із застосуванням дієслів «must» або «have to» (такі прецеденти відбуваються дуже рідко). Водночас модальне дієслово «shall» «забезпечує вказівний характер договору...» [І.М. Шеїна, 2015, с. 42-51]. Саме цей аспект характеризує надання пріоритету вираження директивності з використанням менш категоричних модальних дієслів «shall» та «should» в текстах більшості міжнародних договорів.

Як модальне дієслово «shall» вживається з неперфектним інфінітивом, вимовляється у повній формі з логічним наголосом. Модальне дієслово «shall» може висловлювати намір, впевненість, наказ у 2 та 3 особі однини та множини [В. Мюллер, 1969, с. 691] :

- He shall told about it - йому неодмінно скажуть про це;
- You shall do this work at once. - ви повинні зробити цю роботу негайно.

У питаннях, що ставляться з метою отримання вказівки, розпорядження, поради чи пропозиції. У цьому значенні «shall» вживається з 1 та 3 особою однини та множини:

- Shall I help him? – Допомогти йому?
- What shall I do? - Що ж мені робити?

Модальне дієслово «should» зустрічається в реченнях різних типів і з різними формами інфінітиву, виражаючи такі значення [В. Мюллер, 1969, с. 698]:

1. 1. Повинність:

- We should be punctual – ми повинні бути пунктуальні.

2. Деяку невпевненість:

- I should hardly think so - наскільки я можу судити, навряд чи (це так).

У заперечних реченнях ця форма висловлює співчуття з приводу дії, що відбулася. For example: You shouldn't have concealed these facts. Вам не слід приховувати ці факти.

Проте є вірогідність зустріти в міжнародних документах й інші модальні дієслова. Саме тому, варто привести перелік модальних дієслів та прикладів їх використання, як документах так і в повсякденному уживанні в інших сферах життєдіяльності.

Перш за все варто виділити модальне дієслово «must». Воно є найкатегоричнішим з дієслів. Дієслово «must» може виражати [В. Мюллер, 1969, с. 496] :

1. Повинність, обов'язок, вимушеність:

- I must go home - я мушу йти додому;

- You must do as you are told – ви мусите робити так, як вам кажуть;

- If you must, you must – якщо треба, то треба.

2. Необхідність:

- One must eat to live – треба їсти, для того щоб жити.

3. Впевненість, очевидність:

- You must be aware of this – ви звісно знаєте про це;

- You must have heard about it - ви, мали, про це чули.

4. Заборону (у негативній формі):

- You must not go there – вам не можна туди йти.

5. Непередбачувану випадковість:

- Just as I was getting better, what must I do, but break my leg - і треба ж мені було зламати собі ногу, якраз коли я почав одужувати;

- I must away – я мушу їхати.

У заперечних реченнях, також із простим інфінітивом, модальне дієслово «must» набуває значення категоричної заборони робити дію – не можна, не повинен, забороняється:

- You mustn't miss your lectures. - ти не повинен пропускати лекції;

- You mustn't tell anyone about that. - ти не повинна нікому про це розповідати.

Дієслово «have (to)» насамперед має модальне значення необхідності в силу обставин, що склалися. В такому значенні воно може використовуватися в усіх типах речень у взаємодії з неперфектною формою інфінітива. Дієслово «have (to)» з наступним інфінітивом має модальне значення: бути винним, вимушеним [В. Мюллер, 1969, с. 356]:

- I have to go to the dentist – мені необхідно піти до дантиста;

- The clock will have to be fixed – годинник треба відремонтувати.

Заперечна форма цього дієслова в модальному значенні утворюється за допомогою допоміжного дієслова do:

- We do not have to be in a hurry. We still have plenty of time. – Нам немає необхідності поспішати. У нас ще багато часу.

- She didn't have to tell the whole story. We had already heard it. – Їй не треба було розповідати всю історію. Ми вже її чули.

Як модальне дієслово «to be (to)» з наступним інфінітивом позначає обов'язковість, можливість, намір [В. Мюллер, 1969, с. 70]:

- I am to meet him in the evening. - я повинен зустріти його увечері;

- He is to be there now – він повинен бути там зараз;

- They are to begin this work at once. - вони повинні розпочати роботу негайно.

Питальна та заперечна форми модального дієслова to be утворюються, як і в інших випадках, без допоміжного do. Ознака наявності модального to be: якщо присудок складається з дієслова to be (am/is... і т.п.) та інфінітива, а підмет може бути носієм дії, вираженої інфінітивом, то дієслово to be є модальним:

- Who is to arrange the meeting? - Хто має організувати зустріч?

- You are not to leave before I come back. - Ти не мусиш йти до мого повернення.

На сьогодні в англійській мові склалася досить незвичайна ситуація, коли два аналогічні за змістом дієслова «need to» і «need» (звичайний змістовний і модальний), що мають одне і те ж значення, в теперішньому/майбутньому часі «вирішують практично ті самі питання». І модальний, і «звичайний, змістовний «need» перекладаються як: «потребувати, мати потребу» [Д. Черненко, 2008, с. 89]. Модальне дієслово need може висловлювати значення необхідності, що реалізується у заперечних та питальних реченнях:

- Do I need to come here once again? - мені потрібно приходити сюди ще раз?

- I didn't need to make my credit payment last month.- мені не потрібно було сплачувати кредит в минулому місяці.

Модальне дієслово «ought (to)» має лише одну форму. За ним йде інфінітив змістовного дієслова з часткою to. Дуже близьке за значенням до дієслова «should». В договорах може вказувати на моральний обов'язок, котрий буде належно сприйматися в умовах конкретного договору. Воно може висловлювати [В. Мюллер, 1969, с. 531]:

1. Повинність, обов'язок:

- I ought to go there - мені слід би піти туди.

2. Ймовірність:

- the telegram ought to reach him within two hours - він, ймовірно, отримає телеграму не пізніше як за дві години.

3. Докір:

- You ought to have written to her - тобі слід було написати їй (а ти цього не зробив).

1.3. Жанрова специфіка англійськомовних міжнародних договорів.

Міжнародні договори посідають одне з чільних місць у регулюванні відносин між країнами. У своїй Доповіді тисячоліття Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Кофі Аннан зазначив, що «підписання та ратифікація країнами міжнародних договорів та конвенцій сприяли б зміцненню панування права» [ООН, Посібник з міжнародних договорів, 2002, с. 1].

Найбільш важливими універсальними конвенціями, що регулюють відносини у зв'язку з укладанням і застосуванням міжнародних договорів, є: Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р., що докладно регламентує порядок укладення міжнародних договорів між державами, набуття ними чинності, тлумачення, використання та скасування, а також умови їхньої дійсності; Віденська конвенція про правонаступництво держав стосовно договорів 1978 р.; Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.

В Україні нормативно-правова база щодо можливості укладання міжнародних договорів складається з Конституції України та Закону України «Про міжнародні договори України», в якому детально викладені умови укладання міжнародних договорів України, постанови Кабінету Міністрів України від 17.06.1994 №422 «Про затвердження Положення про порядок укладання, виконання і денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру» та ін.

Договір - це міжнародна угода, яка зазвичай укладається в письмовій формі між двома або більше суб'єктами міжнародного права, в якій вони висловлюють свою спільну волю взяти на себе зобов'язання, що регулюються міжнародним правом, або відмовитися від прав, незалежно від того, чи втілена ця угода в одному документі або у двох, або більшій кількості пов'язаних документів та незалежно від їх конкретної цілі. [Міністерство іноземних справ Швейцарії, Practice Guide to International Treaties, 2015, с. 4].

Як правило тексти договорів укладається офіційними мовами ООН (англійською, арабською, іспанською, китайською, російською, французькою) та мають кількість рівнозначних екземплярів рівну кількості підписантів документу. Тексти договорів різними мовами є аутентичними і мають однакову юридичну силу.

Міжнародні угоди можна класифікувати [Національна Академія Внутрішніх Справ України, Мультимедійний посібник з навчальної дисципліни «Міжнародне право», тема № 3] за різними критеріями, а саме:

- за сферою суспільних відносин – угоди з політичних питань, з питань науки і культури, з правових, економічних, адміністративних-правових питань тощо;
- за суб'єктами, які укладають міжнародні угоди – міждержавні угоди, міждержавні з участю міжнародних організацій, міжурядові, міжвідомчі;
- за кількістю суб'єктів – багатосторонні, двосторонні;
- за формою – письмові та усні, при цьому форма не впливає на його обов'язкову силу, хоча все більше переважає письмова форма. Усні угоди прийнято називати «джентльменськими». Віденська конвенція про право міжнародних договорів не застосовується до договорів в усній формі;
- за можливістю приєднання до договору – якщо до міжнародного договору мають можливість приєднатися всі зацікавлені держави, він зветься відкритим, якщо до договору можна приєднатися тільки за згодою його учасників – напіввідкритий договір, у договорі беруть участь тільки держави, що його уклали – закритий договір.

Як основне джерело міжнародного права міжнародний договір може мати різні форми і найменування: договір, угода, пакт, декларація, трактат, конвенція, комюніке, протокол, обмін нотами, акт, заключний акт-картель, конкордат, статут, хартія тощо, які мають однакову юридичну силу, створюють права і обов'язки для їх учасників [Електронне джерело: Одеський державний університет внутрішніх

справ, Лекція № 4, 2018, с. 7 - 8]. Відповідно до зазначеного наведу наступні визначення найменувань нормативних актів:

- договорами називають основоположні акти, що регулюють найбільш важливі сфери міжнародних відносин (політичні, економічні договори). Угоди зазвичай укладають стосовно менш важливих питань, ніж договори. Обираючи найменування пакт, сторони договору намагаються підкреслити його особливе морально-політичне значення;

- конвенції укладаються для врегулювання певних міжнародних проблем економічного, технічного, юридичного або гуманітарного характеру;

- статутами називають договори, що засновують і регулюють діяльність міжнародних міжурядових організацій (Статут Ради Європи, Статут СНД тощо);

- протоколами часто називають додаткові міжнародні угоди, що змінюють або доповнюють основний міжнародний договір (протоколи до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р.);

- факультативний протокол - різновид багатостороннього міжнародного договору, що існує самостійно або як додаток до іншого договору (не є його невіддільною частиною), в якому окремі учасники фіксують домовленість щодо питань, з яких не змогли дійти згоди всі учасники основного договору. Участь сторін основного договору в такій додатковій угоді не обов'язкова (факультативна);

- комюніке - офіційне урядове повідомлення про міжнародні переговори, угоди, важливі події у внутрішньому житті країни, про перебіг воєнних дій тощо; одна з назв міжнародного договору;

- модус вівенді (лат. *modus vivendi* — спосіб життя) — у міжнародному праві дипломатичній практиці тимчасова, зазвичай короткострокова угода, яку укладають, коли обставини не створюють умов для досягнення постійного або довготривалого договору. У подальшому така домовленість має стати постійною;

- трактат - багатосторонній договір між усіма суб'єктами міжнародного права стосовно політичних, військових, економічних питань;

- картель - міжнародний договір, предметом якого є обмін військовополоненими, або про видачу злочинців;
- конкордат - міжнародна угода з релігійних, релігійно-політичних питань, однією зі сторін якої є Ватикан.

Структурно-композиційні та мовні особливості тексту міжнародного договору як дипломатичного жанру пов'язані зі специфікою його створення, функціонування у діловій сфері спілкування та комунікативно-прагматичною спрямованістю [І. С. Лобашевська, 2007, с. 27].

До міжнародно-правових документів зазвичай відносять різні за жанром тексти, які зазвичай створюються в письмовій формі. Поширені у міжнародній практиці вербальні і особисті ноти, меморандуми, та інші види документів (викладені вище) мають своєрідні структурно-композиційні характеристики. Текстове та мовне оформлення таких документів підкоряється певним вимогам.

Їхньою вербальною фіксацією є терміни й терміносполуки на позначення основних й галузевих принципів міжнародного права; абстрактна оцінна лексика загальнокультурних концептів, інтегрованих у концептосферу справедливості. На основі таких засобів встановлюються стандартні пропозиції й макропропозиції тексту, що формують фрейми-сценарії; а також стереотипні концептуальні блоки [Кравченко Н.К., 2007, с. 65].

Текст міжнародного договору є колективним мовним твором: він розробляється на переговорах, де шляхом взаємних поступок змінюється до того часу, поки він стане прийнятним всім учасників угоди. Договори в усній формі укладаються дуже рідко (як правило, це неопублічні домовленості), тому найпоширенішою формою є письмова. Структура договору становить єдину систему взаємопов'язаних норм.

До структури договору відносяться його складові частини [Міністерство іноземних справ Швейцарії, *Practice Guide to International Treaties*, 2015, с. 12-13]:

- назва договору;
- преамбула;
- основна частина;
- прикінцеві положення;
- додатки.

Назва договору має бути короткою і суворо відповідати об'єкту (предмету) договору, що визначений у тексті проекту.

Лексико-граматичне оформлення головної сторінки в англomовних міжнародних договорах є доволі стереотипним. У назві міжнародного договору зазначаються його сторони та об'єкт договору. Найменування сторін викладається повними власними іменами. Прийменником «between» наголошується взаємність зазначених дій. Значення рівноправності та «однорідності» підкреслюється вживанням сполучника «and». Як приклад, приведу одну з назв: «Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine».

Специфічною вимогою при оформленні титулу міжнародних договорів є правило альтернату: на першому місці зазначається найменування країни, якій належить цей договір. Правило альтернату відображає принцип суверенної рівності країн.

Наступним розділом після назви в англomовних договорах є преамбула, яка може містити такі елементи: найменування сторін, вказівку про повноваження та пункт про повноваження підписантів. У преамбулі викладаються причини, які спонукали сторони до укладення договору та вказується мета цієї угоди. Окрім цього, преамбула використовується під час тлумачення договору.

Преамбула являє собою багаточленне речення, що містить ряд мовних формул. Рівноправність сторін у преамбулі, як і в титульному листі, в англomовних договорах підкреслюється словом «the Parties». Дієслова в преамбулі (з дотриманням обов'язкового графічного оформлення) в своїй більшості представляють The Present Participle (CONFIRMING, RECOGNISING, EMPHASISING, REAFFIRMING та ін.) та висловлюють обґрунтування та мотиви дій сторін. Завершується преамбула англomовних договорів як правило стандартною фразою «HAVE AGREED AS FOLLOWS».

Стереотипність лексико-граматичного висловлювання дієслова «домовилися (або погодилися)» (HAVE AGREED) і сталість його місця в жанрі «міжнародний договір» дозволяють говорити про нього як про жанротворчий компонент у жанрі «міжнародний договір». Функція дієслова «домовилися (або погодилися)» полягає також у оформленні висловлювання як перформативного, оскільки жанр «міжнародний договір» згідно семантиці є перформативним висловлюванням [І. С. Лобашевська, 2007, с. 74].

Основна частина містить упорядковані загальні положення, спеціальні положення та заключні положення та розподіляється на статті, які можуть складатися з розділів, глав чи частин. Загальні положення викладаються в хронологічному порядку, іншими словами, відповідно до кроків, які мають бути зроблені сторонами для виконання договору. Спеціальні положення також викладаються в логічному та систематичному порядку.

Ця частина у міжнародних англomовних договорах як правило, є найбільшою композиційною частиною. Міжнародний договір, як і багато інших жанрів офіційно-ділового спілкування, виражає волевиявлення. Сторони, створюючи та визначаючи взаємовідносини, оперують поняттями «right» та «duty», які доволі часто повторюються в тексті статей договору. Як приклад наводжу речення з угоди «Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine»:

- the Parties shall provide performers with the exclusive right to authorise or prohibit the fixation of their performances (с. 124);
- the protection of investors, depositors, policyholders or persons to whom a fiduciary is owed by a financial service supplier (с. 99).

З погляду лінгвістики тексту рубрикація (розподіл тексту на статті) міжнародних договорів представляє розподіл на надфразові єдності (мікротексти), об'єднані однією мікротемою [А. Панчева, 2012, с. 66]. Це сприяє кращому розумінню суті тексту та уникненню непорозумінь при виконанні визначених дій сторін. Разом з цим, характерною особливістю міжнародних договорів є повторення лексичних одиниць, які називають суб'єкта та носіїв смислової інформації. Все це підтримує тематичну зв'язність тексту, забезпечує ясність та недвозначність.

Ще однією лексико-граматичною особливістю міжнародних договорів є найвища, в порівнянні з іншими офіційно-діловими жанрами, частота вживання дієслів у формі майбутнього часу. Цей факт пов'язаний з прагненням сторін договору обумовити ситуації, виникнення яких передбачається, і регламентувати дії сторін у них [І. С. Лобашевська, 2007, с. 85].

Прикінцеві речення є частиною основної частини договору, але потребують особливої уваги. В них, як правило, включаються пункти які упорядковують питання щодо: набрання чинності документу, врегулювання суперечок, тимчасового застосування, денонсації та відкликання. Водночас прикінцеві положення відіграють значну роль у забезпеченні правильного застосування положень договору сторонами [Міністерство іноземних справ Швейцарії, Practice Guide to International Treaties, 2015, с. 14].

У прикінцевих реченнях широко використовуються клішовані фрази на кшталт «IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised, have signed this Agreement». Після чого вказується місце, дата підписання, кількість примірників із зазначенням мов та автентичності тексту: «DONE at London, this eighth day of October, 2020, in two originals, in the English and Ukrainian languages, both texts being

equally authentic». В самому кінці зазначаються посади, імена та прізвища уповноважених на підписання документу осіб.

Додатки слід розглядати як невід'ємну частину договорів, які регулюють технічні питання або деталі. Вони також можуть містити обмін додатковими листами, протоколами заявок, списками всіх видів, географічними картами тощо [Міністерство іноземних справ Швейцарії, Practice Guide to International Treaties, 2015, с. 14-15].

Висновки до розділу 1.

В першому розділі роботи розглянуті види модальності, директивну модальність як типовий підвид в міжнародних договорах та її специфіку відтворення в міжнародних договорах, а також жанрову специфіку англійськомовних міжнародних договорів.

Міжнародний договір це офіційний документ, який є складним за своїм змістом і структура якого містить багато різних юридичних та лінгвістичних елементів, викладених як правило англійською мовою. Один із таких лінгвістичних елементів є директивна модальність, яка виражається як граматичними так і лексичними засобами. Директивна модальність використовується в таких міжнародних документах, як договори, конвенції, угоди, домовленості, обмін листами чи дипломатичними нотами. Одним з головних засобів формування зобов'язань та умов в міжнародних договорах є формулювання в модальній формі - директивні мовленнєві акти. Такі акти в міжнародних документах виражаються за допомогою модальних дієслів «shall», «should», «must», «have to», «be (is/are to)», та ін. Модальні дієслова передають різні відтінки модальності, починаючи з припущення, що межує з упевненістю і закінчуючи припущенням, в якому той, хто говорить, не впевнений.

Використання директивної модальності обумовлюється потребою для вираження юридичних вимог, рекомендацій, наполягання на обов'язковості виконання угод, а також демонстрації взаємоповаги та партнерських відносин.

РОЗДІЛ 2. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІЇ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ДОГОВОРАХ.

2.1. Директивна модальність у структурі англійськомовних міжнародних договорів.

При опрацюванні та проведенні досліджень речень з англійськомовних договорів (які містяться в Додатку А), вдалося встановити, що директивна модальність в реченнях англійськомовних договорів, виражається за допомогою наступних модальних дієслів: «shall (be)», «should (be)», «have to», «to be (to)», «must (be)», «may». На основі цих речень мені вдалося встановити частоту використання директивної модальності у вибраних міжнародних договорах. Приведені статистичні дані містяться в Додатку Б.

В міжнародних договорах в більшості випадків виявлено речення з дієсловами «shall (be)» та «should (be)» (приблизно 74% від загальної кількості випадків директивної модальності). З проаналізованих мною речень директивна модальність виражалася за допомогою дієслова «should (be)» - 20 разів (що становить 17%). Далі наведу приклад таких речень:

(13) «Reasonable notice of any proposals for changes in user charges should be given to such users to enable them to express their views before changes are made». (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17 (2), 2011)

«Таких користувачів потрібно завчасно повідомляти про будь-які пропозиції щодо зміни зборів, щоб дати їм змогу висловити свою думку до того, як будуть внесені зміни».

(92) «Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one defending Party, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine

complaints relating to the same matter». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (5), 2010)

«У тих випадках, коли більше ніж одна Сторона подає запит на створення арбітражної комісії з одного й того самого питання або якщо запит стосується більше ніж однієї Сторони захисту, і коли це можливо, має бути створена єдина арбітражна комісія для розгляду скарг, що стосуються одного й того самого питання».

(76) «Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licenses or certifications granted in the territory of that other Party should also be recognized». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.9 (2), 2010)

«Якщо Сторона надає визнання в односторонньому порядку, вона повинна надати іншій Стороні можливість продемонструвати, що отримана освіта чи досвід, відповідні вимоги або ліцензії чи сертифікати, видані на території цієї Сторони, також мають бути визнані».

(94) «The arbitration panel should, as a general rule, submit an initial report containing its findings and ruling to the parties to the dispute not later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.6 (1), 2010)

«Як правило, арбітражна комісія повинна подати сторонам спору початковий звіт, що містить свої висновки та рішення, не пізніше ніж через 90 днів з дати створення арбітражної комісії».

В проаналізованих мною реченнях директивна модальність виражалася за допомогою дієслова «shall (be)» - 66 разів (що становить 57% від загальної кількості). Як приклад, можуть слугувати такі речення:

(91) «The arbitration panel shall comprise three members who shall be nominated in accordance with the “Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the

Permanent Court of Arbitration”, effective 20 October 1992 (hereinafter referred to as “the Optional Rules”)). (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (3), 2010)

«Арбітражна комісія складається з трьох членів, які мають бути призначені відповідно до «Додаткових правил для арбітражних спорів між двома державами Постійно діючого арбітражного суду», які набули чинності 20 жовтня 1992 р. (далі - «Додаткові правила»)).

(2) «Cooperation under this Agreement shall require the application of Agency safeguards, as appropriate: with respect to all nuclear activities within the territory of Australia, under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, in accordance with the provisions of the Australia-Agency Safeguards Agreement; and with respect to all nuclear activities as provided in the Ukraine-Agency Safeguards Agreement within the territory of Ukraine, under its sovereignty, sovereign rights, jurisdiction or control in compliance with international law». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article II (3), 2016)

«Співробітництво відповідно до цієї Угоди вимагає застосування гарантій Агентства, в залежності від обставин: по відношенню до всіх видів діяльності в ядерній галузі в межах територій Австралії, або у будь-якому іншому місці під її юрисдикцією або контролем, відповідно до положень Угоди між Австралією та Агентством про застосування гарантій; та по відношенню до всіх видів діяльності в ядерній галузі відповідно до положень Угоди про застосування гарантій між Україною та Агентством в межах територій України, над якими остання здійснює, у відповідності до міжнародного законодавства, суверенітет, суверенні права, юрисдикцію та контроль».

(96) «In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling of the arbitration panel or to the consistency of that measure with the ruling of the arbitration panel, such dispute shall be decided by the same arbitration panel before

compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 9.9». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.8 (3), 2010)

«У разі розбіжностей щодо наявності міри, яка відповідає постанові арбітражної комісії, або відповідності цієї міри постанові арбітражної комісії, такий спір повинен бути вирішений тією ж арбітражною комісією до того, як може бути витребувана компенсація або призупинення пільг може бути застосовано у відповідності до статті 9.9»

(38) «Without prejudice to the Government's overall responsibility for its projects, the Parties may agree that an Executing Agency shall assume primary responsibility for execution of a project in consultation and agreement with the Co—operating Agency, and any arrangements to this effect shall be stipulated in the project Work Plan forming part of the Project Document together with arrangements, if any, for transfer of such responsibility, in the course of project execution, to the Government or to an entity designated by the Government». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 3 (1), 2020)

«Без шкоди для загальної відповідальності Уряду за його проекти, Сторони можуть домовитися про те, що Установа Виконавець бере на себе основну відповідальність за виконання проекту після консультацій і за погодженням з Установою партнером, і будь-які домовленості з цього приводу повинні бути передбачені в робочому плані проекту, який є частиною проектного документу, разом із домовленостями, якщо такі є, щодо передачі такої відповідальності під час виконання проекту Уряду або юридичній особі призначеній урядом».

Трохи рідше можна зустріти речення з вживанням дієслова «must (be)» - 9 разів (це становить 8% від загальної кількості). Прикладом таких речень будуть:

(1) «Any such information transmitted by the Ministry of Health of Ukraine to the U.S. Department of Defense must be accompanied by a written declaration from the

Government of Ukraine which states that it is withholding such information from public disclosure and that the information is provided to the Government of the United States of America on the condition that it not be released to the public without the approval of the Government of Ukraine». (AGREEMENT between the Department of Defense of the United States of America and the Ministry of Health of Ukraine Concerning Cooperation in the Area of Prevention of Proliferation of Technology, Pathogens and Expertise that could be Used in the Development of Biological Weapons, Article VII 2A, 2005)

«Інформація, передана Міністерством охорони здоров'я України до Міністерства оборони США, повинна супроводжуватися письмовим запитом Уряду України, в якому зазначено, що Уряд України не буде оприлюднювати інформацію, яка надається Урядові Сполучених Штатів Америки».

(52) «Contracting States shall seek as far as practicable to avoid performance requirements as a condition of establishment, expansion or maintenance of investments, which require or enforce commitments to export goods produced or which specify that goods or services must be purchased locally, which impose any other similar requirements». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 2 (9), 2003)

«Держави, які є сторонами договору намагатимуться, наскільки це можливо, уникати вимог щодо виконання як умови створення, розширення чи збереження інвестицій, які вимагають або забезпечують виконання зобов'язань щодо експорту вироблених товарів або які передбачають, що товари чи послуги повинні закуповуватись на місці, які накладають будь-які інші аналогічні вимоги».

(72) «In the selection of the bilateral safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the measure which least disturbs the functioning of this Agreement». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16, 2010)

«При виборі двостороннього захисного заходу та компенсаційного заходу пріоритет повинен надаватися заходу, який найменше заважає виконанню цієї Угоди».

(84) «Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement of 15 April 1994 on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as “the TRIPS Agreement”)). (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 5 (2), 2010)

«Винятки з цього зобов'язання повинні відповідати основним положенням статей 3 і 5 Угоди СОТ від 15 квітня 1994 року про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС)».

Також в проаналізованих реченнях мені траплялися директивна модальність, яка виражається в реченні дієсловом «have to» - 3 рази (що становить 3%). Нижче приведу приклади таких речень:

(62) «Measures that have to be taken for reasons of public security and order, public health or morality shall not be deemed "treatment less favorable" within the meaning of this Article». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol (2A), 2003)

«Заходи, які повинні бути вжиті з міркувань громадської безпеки та порядку, громадського здоров'я чи моралі, не вважаються «менш сприятливим ставленням» за змістом цієї статті».

(100) «The request for appearance must indicate specifically before which judicial or administrative authority the official will have to appear, on what matters and by virtue of what title or qualification the official will be questioned». (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine», PROTOCOL II, ARTICLE 11, 2020)

«У запиті про явку має бути чітко зазначено, перед яким судовим чи адміністративним органом посадова особа повинна з'явитися, з яких питань і на підставі якого звання чи кваліфікації посадова особа буде допитана».

(99) «Aircraft used by an air carrier of the United Kingdom have to be registered in the United Kingdom». (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, (ANNEX XII-A to Chapter 6), 2020)

«Літаки, які використовуються авіаперевізником Сполученого Королівства, мають бути зареєстровані у Сполученому Королівстві».

Дієслово «to be (to)» використовувалось в реченнях – 7 разів (це становить 6%). Приводжу приклади таких речень:

(19) «The Party applying quantitative restrictions in accordance with paragraph 2 of this Article is required to present to the other Party information regarding the reasons for the imposition of such restrictions, forms and expected period of their application». (Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade, ARTICLE 3 (4), 1998)

«Сторона, яка застосовує кількісні обмеження відповідно до пункту 2 цієї статті, має надати іншій Стороні інформацію про причини запровадження таких обмежень, форми та очікуваний період їх застосування».

(31) «The obligation contained in the preceding sentence is subject to the limitations of paragraph 3 of this Article but in no case shall such limitations be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because it has no domestic interest in such information». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, (ANNEX A), 2020)

«Зобов'язання, що міститься в попередньому реченні, має підлягати обмеженням пункту 3 цієї статті, але ні в якому разі такі обмеження не повинні тлумачитись як дозволи Державі, яка є стороною договору відмовитися від надання інформації лише тому, що вона не має власного інтересу в такій інформації».

(42) «Any information or material which the Government is required to provide to the UNDP under this Article shall be made available by the Government to an Executing Agency at the request of the Executing Agency concerned». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 4 (4), 2020)

«Будь-яка інформація чи матеріали, які Уряд зобов'язаний надати ПРООН відповідно до цієї статті, надаються Урядом виконавчому органу на запит відповідного виконавчого органу».

(16) «The Party to the Agreement applying limitations under this Article shall provide well in advance to another Party to the Agreement full information including the main reasons of introduction, forms and supposed terms of applying the above limitations, afterwards the consultations are to be set». (AGREEMENT between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on free trade, ARTICLE 3, 1997)

«Сторона Договору, яка застосовує обмеження згідно з цією статтею, повинна завчасно надати іншій Стороні повну інформацію, включаючи основні причини запровадження, форми та передбачувані терміни застосування вищезазначених обмежень, після чого мають бути призначені консультації».

Дієслово «may (be)» використовувалось в реченнях – 11 разів (що становить 9% від загальної кількості випадків директивної модальності). Приводжу приклади таких речень:

(43) «The obligations of the Government hereunder shall not be modified by any arrangements it may enter into with other entities co-operating with it in the execution of

project». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 7, 2020)

«Зобов'язання Уряду за цим Договором не можуть бути змінені жодними домовленостями, які він може укласти з іншими суб'єктами, які співпрацюють з ним у виконанні проекту».

(5) «Each Party shall designate one arbitrator who may be its national, and the two arbitrators so designated shall appoint a third arbitrator, who is a national of a third Treaty member State, who shall be the Chairman of the arbitral tribunal». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article XVII (2), 2016)

«Кожна із Сторін має призначити одного суддю, котрий може бути її громадянином, а два судді, призначені таким чином, призначають третього суддю, котрий є громадянином третьої держави - учасника Договору та має бути головою арбітражного суду».

(23) «Double taxation shall be avoided as follows: Where a resident of a Contracting State derives income or owns capital which, in accordance with the provisions of this Agreement, may be taxed in the other Contracting State, the first-mentioned State shall allow as a deduction from the tax on income or on capital of that resident an amount equal to the income or capital tax paid in that other Contracting State, whether directly or by deduction». (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 23, 1996)

«Подвійного оподаткування слід уникати таким чином: якщо резидент Держави, яка є стороною договору отримує дохід або володіє капіталом, який відповідно до положень цього договору може оподатковуватись у другій Державі стороні договору, перша зазначена Держава дозволяє як вирахування з податку на доходи або майно цього резидента, суму, що дорівнює податку на доходи або

майно, сплаченому в цій другій Договірній Державі, прямо або шляхом вирахування».

(38) «Without prejudice to the Government's overall responsibility for its projects, the Parties may agree that an Executing Agency shall assume primary responsibility for execution of a project in consultation and agreement with the Co—operating Agency, and any arrangements to this effect shall be stipulated in the project Work Plan forming part of the Project Document together with arrangements, if any, for transfer of such responsibility, in the course of project execution, to the Government or to an entity designated by the Government». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 3 (1), 2020)

«Без шкоди для загальної відповідальності Уряду за його проекти, Сторони можуть домовитися про те, що Установа Виконавець бере на себе основну відповідальність за виконання проекту після консультацій і за погодженням з Установою партнером, і будь-які домовленості з цього приводу повинні бути передбачені в робочому плані проекту, який є частиною проектного документу, разом із домовленостями, якщо такі є, щодо передачі такої відповідальності під час виконання проекту Уряду або юридичній особі призначеній урядом».

2.2. Класифікація директивної модальності в англійських міжнародних договорах.

Директивна модальність може носити різний характер в реченнях міжнародних договорів: від рекомендаційного характеру до наказової форми. В аналізованих мною реченнях директивна модальність виражалася як: заборона, спонукання, прохання, дозвіл, поради до виконання, наказ.

Сама нейтральна форма директивної модальності є рекомендація до виконання певних дій сторонами договору. Такі рекомендації допомагають сторонам договору

дотримуватися всіх домовленостей, які зафіксовані договором. Речення рекомендаційної форми виражаються за допомогою дієслів «shall (be)» та «should (be)». Приклади таких речень я наведу нижче:

(23) «Double taxation shall be avoided as follows: Where a resident of a Contracting State derives income or owns capital which, in accordance with the provisions of this Agreement, may be taxed in the other Contracting State, the first-mentioned State shall allow as a deduction from the tax on income or on capital of that resident an amount equal to the income or capital tax paid in that other Contracting State, whether directly or by deduction». (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 23, 1996)

«Подвійного оподаткування слід уникати таким чином: якщо резидент Держави, яка є стороною договору отримує дохід або володіє капіталом, який відповідно до положень цього договору може оподатковуватись у другій Державі стороні договору, перша зазначена Держава дозволяє як вирахування з податку на доходи або майно цього резидента, суму, що дорівнює податку на доходи або майно, сплаченому в цій другій Договірній Державі, прямо або шляхом вирахування».

(46) «References in each of the agreements listed in Annex I to nationals of the Member State that is a party to that agreement shall be understood as referring to nationals of the Member States of the European Community». (AGREEMENT between the European Community and Ukraine on certain aspects of air services, ARTICLE 1 (2), 2006)

«Посилання в кожному з договорів, перелічених у Додатку I, на громадян держави-учасника, яка є стороною цього договору, слід розуміти як посилання на громадян держав-членів Європейського Співтовариства».

Більш обов'язковий характер мають речення, де дієслова виражають модальність спонукального характеру (прохання), яка по своїй суті вже є близькою до наказу чи заборони. Серед проаналізованих мною речень гарним прикладом будуть такі:

(8) «There shall be fair and equal opportunity for the designated airlines of both Contracting Parties to compete in operating the agreed services on the specified routes». (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 6 (1), 2013)

«Призначеним авіапідприємствам обох Сторін Договору потрібно мати справедливі та рівні можливості, щоб конкурувати між собою у наданні погоджених послуг на зазначених маршрутах».

(13) «Reasonable notice of any proposals for changes in user charges should be given to such users to enable them to express their views before changes are made». (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17 (2), 2011)

«Таких користувачів потрібно завчасно повідомляти про будь-які пропозиції щодо зміни зборів, щоб дати їм змогу висловити свою думку до того, як будуть внесені зміни».

У поданих прикладах демонструється використання модальних дієслів «shall (be)» та «should (be)». В контексті даних речень вони мають на меті спонукати обидві сторони договору до виконання певних положень, які можуть бути взаємовигідними.

Вагомий характер носять речення, в яких стороні договору надається дозвіл на виконання певних дій міжнародного характеру. Дозвіл в міжнародних договорах є спонукальною одиницею, яка підштовхує сторони договору до виконання певних

домовленостей. Вираження дозволу частіше всього відбувається за допомогою модального дієслова «may». Можу виділити приклади в таких реченнях:

(22) «However, such dividends may also be taxed in the Contracting State of which the company paying the dividends is a resident and according to the laws of that State, but if the recipient is the beneficial owner of the dividends the tax so charged shall not exceed: 10 percent of the gross amount of the dividends if the beneficial owner is a company (other than a partnership) which holds directly at least 25 percent of the capital of the company paying the dividends». (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 10 (2), 1996)

«Проте такі дивіденди можуть також оподатковуватись у Державі, яка є стороною договору, резидентом якої є компанія, що виплачує дивіденди, відповідно до державного законодавства, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: 10 відсотків валової суми дивідендів, якщо бенефіціарним власником є компанія (окрім товариства), яка безпосередньо володіє принаймні 25 відсотками капіталу компанії, яка виплачує дивіденди».

(23) «Double taxation shall be avoided as follows: Where a resident of a Contracting State derives income or owns capital which, in accordance with the provisions of this Agreement, may be taxed in the other Contracting State, the first-mentioned State shall allow as a deduction from the tax on income or on capital of that resident an amount equal to the income or capital tax paid in that other Contracting State, whether directly or by deduction». (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 23, 1996)

«Подвійного оподаткування слід уникати таким чином: якщо резидент Держави, яка є стороною договору отримує дохід або володіє капіталом, який

відповідно до положень цього договору може оподатковуватись у другій Державі стороні договору, перша зазначена Держава дозволяє як вирахування з податку на доходи або майно цього резидента, суму, що дорівнює податку на доходи або майно, сплаченому в цій другій Договірній Державі, прямо або шляхом вирахування».

У поданих прикладах чітко визначено роль дієслова «тау», а саме продемонструвати «зелене» світло та дати дозвіл на виконання волі сторони договору. Окрім цього потрібно зазначити, що використання модального дієслова «тау» виражає повагу до протилежної сторони.

Надважливий і обов'язковий характер носять речення, в яких є в наявності заборона чи наказ/вимога до виконання певних дій, результатом яких має бути суворе виконання вимог сторонами договору (в іншому випадку, є суттєва загроза розриву міжнародного договору, яка може привести до погіршення відносин між країнами, які мали виконувати умови такого договору). Частіше за все речення такого характеру виражаються за допомогою наказового способу та модальних дієслів «must», «to be (to)», «shall». Чудовим прикладом речення наказового характеру будуть:

(84) «Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement of 15 April 1994 on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as “the TRIPS Agreement”) ». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE, ARTICLE 5 (2), 2010)

«Винятки з цього зобов'язання повинні відповідати основним положенням статей 3 і 5 Угоди СОТ від 15 квітня 1994 року про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС)».

(1) «Any such information transmitted by the Ministry of Health of Ukraine to the U.S. Department of Defense must be accompanied by a written declaration from the

Government of Ukraine which states that it is withholding such information from public disclosure and that the information is provided to the Government of the United States of America on the condition that it not be released to the public without the approval of the Government of Ukraine». (AGREEMENT between the Department of Defense of the United States of America and the Ministry of Health of Ukraine Concerning Cooperation in the Area of Prevention of Proliferation of Technology, Pathogens and Expertise that could be Used in the Development of Biological Weapons, Article VII 2A, 2005)

«Інформація, передана Міністерством охорони здоров'я України до Міністерства оборони США, повинна супроводжуватися письмовим запитом Уряду України, в якому зазначено, що Уряд України не буде оприлюднювати інформацію, яка надається Урядові Сполучених Штатів Америки».

Також наведу приклад речень, які мають характер заборони:

(22) «However, such dividends may also be taxed in the Contracting State of which the company paying the dividends is a resident and according to the laws of that State, but if the recipient is the beneficial owner of the dividends the tax so charged shall not exceed: 10 percent of the gross amount of the dividends if the beneficial owner is a company (other than a partnership) which holds directly at least 25 percent of the capital of the company paying the dividends». (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 10 (2), 1996)

«Проте такі дивіденди можуть також оподатковуватись у Державі, яка є стороною договору, резидентом якої є компанія, що виплачує дивіденди, відповідно до державного законодавства, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: 10 відсотків валової суми дивідендів, якщо бенефіціарним власником є компанія (окрім товариства), яка безпосередньо володіє принаймні 25 відсотками капіталу компанії, яка виплачує дивіденди».

(66) «They are not required to disclose confidential information». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 1.6 (2), 2010)

«Вони зобов'язані не розкривати конфіденційну інформацію».

У поданих прикладах демонструється вживання модальних дієслів «must», «to be (to)», «shall» в реченнях-наказах та реченнях-заборонах, де чітко простежується їх імперативний характер та виражена ними обов'язковість до виконання викладених положень.

2.3. Функції директивної модальності у перекладі англійськомовних міжнародних договорів.

Модальні дієслова демонструють сильний вплив на загальний характер речень в юридичному договорі. Вони є одним із головних індикаторів, за якими ми визначаємо які положення знаходяться перед нами в юридичному договорі: чи це є рекомендація до виконання, прохання, дозвіл, наказ чи заборона.

Рекомендація

Положення, які мають рекомендаційний характер повинні бути написані з використанням дієслів «shall (be)» та «should (be)». За класифікацією Беляєвої (Для опису відмінностей між ДМА), яка була надана в попередньому розділі, даний вид модальності входить до групи сугестивних директивів. В контексті таких речень в юридичних договорах, дані дієслова не носять обов'язкового характеру, модальні дієслова мають на меті в таких реченнях – надати певні поради адресату та певні рекомендації. Проте сторони договору мають прислуховуватися до цих порад, задля правильного виконання всіх основних умов договору.

Дозвіл

Положення, в яких стороні договору, надається дозвіл на виконання певних дій міжнародного характеру, мають бути написані з використанням дієслова «*may*». За класифікацією Беляєвої (Для опису відмінностей між ДМА) даний вид модальності входить до групи реквестивних директивів. В даному випадку дієслово «*may*» має спонукальний характер і надає поштовх до виконання певних домовленостей, у виконанні яких зацікавлені сторони договору. Саме з цього дієслова і починають діяти багато важливих міжнародних угод та договорів. Також дана форма модальності виражає повагу до протилежної сторони договору.

Прохання

Положення, в яких присутні прохання до певної сторони, характерні присутністю модальних дієслів «*shall (be)*» та «*should (be)*». За класифікацією Беляєвої (Для опису відмінностей між ДМА) даний вид модальності також входить до групи реквестивних директивів. В таких реченнях дані дієслова мають спонукальний характер, але ці положення все ще не обов'язкові до виконання (хоча дана форма вже ближче до наказової). Проте саме це спонукання часто підштовхує іншу сторону до виконання певних домовленостей і в таких положеннях дані модальні дієслова відіграють вирішальну роль.

Наказ

Як ми вже переконалися в попередньому підрозділі положення, що виражають чіткий обов'язок чи наказ в законодавчих текстах, зазвичай повинні бути написані з використанням дієслова «*must*». За класифікацією Беляєвої (Для опису відмінностей між ДМА) даний вид модальності входить саме до групи прескриптивних директивів. В даному випадку дієслово «*must*» демонструє сторонам договору однозначність та пряmlinійність положень, які безумовно мають виконуватися сторонами. Проте в деяких випадках може відбутися

виключення із правил, наприклад коли модальне дієслово «must» іноді може бути лінгвістично недоречним, і в таких випадках варто використовувати замість нього дієслова «shall» та «to be (to)».

Заборона

За характером вживання в реченнях заборона досить сильно схожа на наказові речення. Частіше за все заборона також виражається за допомогою модального дієслова «must», але до нього додається приставка «not», яка виражає неможливість виконання того чи іншого виду діяльності для сторін договору. За класифікацією Беляєвої (Для опису відмінностей між ДМА) даний вид модальності теж входить до групи прескриптивних директивів. В контексті таких речень «must not» демонструє сувору заборону, яка не може порушуватися ні при яких обставинах. Порушення таких вимог зазвичай загрожує розривом угоди. Як і у випадку з наказовими реченнями, в даній ситуації теж бувають свої виключення і саме в таких випадках у договорах можна зустріти дієслово «shall» з приставкою «not».

Висновки до розділу 2.

На основі англомовних речень вибраних із офіційних міжнародних юридичних договорів було продемонстровано як виглядає модальна структура та які дієслова вживаються в таких реченнях. Також був проведений аналіз на основі якого було підраховано загальну кількість модальних дієслів директивного характеру та представлено відсоткове співвідношення вживання модальних дієслів в реченнях.

Після проведення такого аналізу була представлена класифікація (на основі теоретичного матеріалу з першого розділу) директивної модальності відповідно до характеру юридичних речень. За характером було виділено 5 основних типів директивної модальності, а саме: дозвіл, порада до виконання, спонукання (прохання), наказ та заборона. В залежності від характеру речення можуть

вживатися різні модальні дієслова, такі як: shall (be), should (be), must, have to, may, to be to. Також на основі цієї класифікації були представлені функції вживаних дієслів модального характеру. Знання таких деталей є надважливим для правильного та адекватного перекладу англомовних юридичних речень на українську мову.

РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

В процесі виконання роботи проведено аналіз великої групи речень взятих з англійськомовних договорів, меморандумів та інших міжнародних угод, стороною підписання яких була держава Україна. При цьому було виявлено, що при професійному перекладі з мови оригіналу (англійська) на цільову мову (українська) використовуються багато способів лексичних та граматичних трансформацій, які розглядаються як прийоми перекладу і використовуються в роботі з різними видами текстів. Варто зазначити, що використання інструменту перекладацьких трансформацій дозволяє здійснювати коректний процес перекладу від мовних одиниць оригіналу до комунікативно-рівноцінних одиниць мови на яку здійснюється переклад. В цьому розділі приведено приклади перекладацьких трансформацій, які використовувались в директивних мовних актах з уживанням модальних дієслів.

3.1. Способи лексичних трансформацій при відтворенні директивної модальності у тексті англійськомовних міжнародних договорів.

На початку, наведу приклади лексичних трансформацій при відтворенні директивної модальності в реченнях вибраних з низки опрацьованих англійськомовних міжнародних договорів підписаних Україною з державами Європейського Союзу, Сполученими Штатами Америки, Австралією та ін. В перекладах речень, вибраних в якості прикладів, були виявлені наступні види лексичних трансформацій:

- транслітерація (transliteration);
- спосіб смислового розвитку (sense development or modulation);

- еквівалентний переклад (variant equivalents);
- спосіб додавання лексичного елемента (transformation of addition);
- спосіб вилучення лексичного елемента (transformation of omission).

Водночас, всі приклади взяті для дослідження мають в своєму складі модальні дієслова «shall», «should», «must», «have to», «be (is/are to)», та інші, які передають різні відтінки директивної модальності.

А) Транслітерація

Одним з найпоширенішим та найлегших способів лексичних трансформацій є транслітерація, яка може слугувати, в тому числі для перекладу безеквівалентної лексики. Перекладачі використовують цей спосіб при відтворенні інтернаціоналізмів, іноземних імен, назв міст, країн, компаній та інших слів на цільовій мові. Окрім цього, використовуючи спосіб транслітерації, доцільно враховувати схожість/відмінність культур мовлення, наявність еквівалентів перекладу слів, специфіку вимови і тактику перекладу. Низку слів, для перекладу яких використовується спосіб транслітерації, можна побачити в перекладі речень англійськомовних текстів з кількох опрацьованих документів, які приведу нижче:

(2) «Cooperation under this Agreement shall require the application of Agency safeguards, as appropriate: with respect to all nuclear activities within the territory of Australia, under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, in accordance with the provisions of the Australia-Agency Safeguards Agreement; and with respect to all nuclear activities as provided in the Ukraine-Agency Safeguards Agreement within the territory of Ukraine, under its sovereignty, sovereign rights, jurisdiction or control in compliance with international law». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article II, 2016)

(85) «The Parties shall not apply duties, taxes and charges having equivalent *effect* on *export* and/or *import* of *products* originating in the customs territory of either party and

intended for the customs territory of the other Party. Exemptions from this trade regime according to the agreed commodity nomenclature shall be executed by the separate *Protocol* or Agreement being integral part of this Agreement». (Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade, Article 1, 1998)

В наведених реченнях виявлено приклади слів (*control* – контроль, *effect* – ефект, *export* – експорт, *import* – імпорт, *product* – продукт, *protocol* - протокол) при відтворенні яких, перекладач використовує метод транслітерації. Наведені приклади свідчать про механічне перенесення слів з вихідного тексту в текст перекладу із застосуванням графічних засобів мови перекладу, враховуючи максимальне наближення до оригінальної фонетичної форми.

Водночас на застосування способу транслітерації має вплив спосіб транскрибування. Це означає, що наряду з політерною заміною слова дуже часто враховуються і фонемі (звуки), які утворюються при читанні (вимові) буквосполучень.

Варто відмітити, що в наведених реченнях також присутні слова у яких відтворюється звукова форма іноземного слова (*territory* – територія, *Australia* – Австралія, *jurisdiction* – юрисдикція, *Ukraine* – Україна, *sovereignty* - суверенітет) і при перекладі яких, використовується спосіб транскрибування.

Підсумовуючи, можна констатувати, що транскрибування та транслітерація – це способи перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом відтворення їх форми за допомогою букв мови перекладу. При транскрибуванні відтворюється звукова форма іноземного слова, а при транслітерації – його граматична форма (літерний склад). Слова такого типу часто зустрічаються не тільки у текстах англійськомовних міжнародних договорів, а й в інших видах текстів. Не зважаючи на те, що спосіб транслітерації є одним із найдоступніших способів лексичних трансформацій, кожен перекладач мусить знати та дотримуватися правил транслітерації, а також прагнути до максимально точного збереження семантичного

змісту та збереження національного колориту. Дотримання зазначених правил дозволить максимально точно здійснювати переклад та досягати бажаного результату.

Б) Спосіб смислового розвитку

Цікавим та доволі розповсюдженим способом лексичних трансформацій є спосіб смислового розвитку (sense development or modulation). При використанні цього способу, слова з англійської мови в перекладі українською мовою стають більш закінченими і зрозумілими. Саме з цією метою перекладачі додають в перекладі одне чи кілька слів, які несуть в собі певні уточнюючі деталі та роблять текст більш зрозумілим. Такий спосіб лексичної трансформації можна часто зустріти і в міжнародних офіційних документах. Приведу приклади зазначеного способу трансформації, які взяті з проаналізованих міжнародних договорів:

(98) «If a member of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement panelist shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original panelist». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.10, 2010)

«Якщо член первинного складу комісії з арбітражу відсутній, то призначення, на заміну цього члена комісії, має проводитися відповідно до звичайної процедури відбору члена комісії.

В зазначеному реченні основну увагу потрібно звернути на словосполучення «a replacement panelist» та «the original panelist». Оригінальний переклад цих слів є таким «змінний учасник комісії» та «учасник початкового складу комісії». Перекладач підбирає найбільш вдалі варіанти для перекладу цих виразів, за допомогою смислового контексту даного речення. Такий переклад звісно є стилістично більш адаптованим для тексту офіційного юридичного документа та одночасно більш зрозумілим для читача.

(72) «In the selection of the bilateral safeguard measure and the *compensatory action*, priority must be given to the measure which least disturbs the functioning of this Agreement». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16, 2010)

«При виборі двостороннього запобіжного заходу та *компенсаційного заходу* пріоритет повинен надаватися такому заходу, який завдає найменшої шкоди виконанню цієї Угоди».

В цьому реченні при перекладі словосполучення «*compensatory action*» перекладач використовує спосіб смислового розвитку. Оригінальний варіант цього словосполучення має переклад – «компенсаційна дія», але згідно з контекстом даного речення такий переклад буде не правильним. Саме тому слово «*action*» візьме значення змістовно пов'язаного з ним слова «*measure*» («захід»). В результаті цієї лексичної трансформації ми отримали правильний варіант даного словосполучення – «компенсаційний захід». Даний переклад повністю передає зміст юридичного матеріалу і не порушує адекватності перекладу.

Варто зазначити, що смисловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від «букви» оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення.

При використанні цього підвиду лексичних трансформацій перекладачу необхідно користуватися цим інструментом обачно і тільки там де це доцільно, оскільки значний семантичний розвиток значення слова, що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу і порушення адекватності перекладу, а також дотримуватися лексичних і стилістичних правил мови, на яку здійснюється переклад.

В) Спосіб еквівалентного перекладу

В англійськомовних міжнародних договорах досить часто доводиться підбирати еквівалентний переклад для певного слова чи словосполучення, щоб текст відповідав всім вимогам мови, на яку здійснюється переклад. В першу чергу така потреба в еквівалентному способі лексичної трансформації може залежати від контексту речення. Іноді перекладачу просто необхідно замість основного значення слова, взяти інший варіант перекладу, який буде підходить до спеціалізованого контексту в юридичній площині. В проаналізованих мною реченнях з міжнародних договорів, такі слова зустрічаються доволі часто, і яким перекладач зобов'язаний підібрати потрібний еквівалент, щоб речення в цілому не втратило вірного юридичного тлумачення. Наведу приклад такого речення:

(4) «In respect of the safeguards obligations described in Article XI, a determination of material non-compliance with this Agreement shall be based on a finding of non-compliance made by the Board of Governors of the Agency as described in Article XII.C of the Statute of the International Atomic Energy Agency, done at Geneva on 26 October 1956». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article XVI, 2016)

«Стосовно зобов'язань щодо гарантій, викладених у Статті XI, визначення істотного порушення цієї Угоди має ґрунтуватися на висновку про недотримання, зробленого Радою керуючих Агентства, як зазначено у Статті XII.C Статуту Міжнародного агентства з атомної енергії, укладеного в місті Женева 26 жовтня 1956 році».

В даному реченні увагу привертає слово «non-compliance» та його переклад в залежності від контексту. В англійськомовному реченні воно вживається двічі, але при цьому воно має різні (хоч і схожі) лексичні значення. Основний варіант перекладу цього слова – «недотримання», але на початку речення це слово вживалось в контексті юридичного терміну – «порушення цієї Угоди», тому в даному випадку

варто вжити саме це слово. В другому випадку перекладач вже не застосовував ніяких лексичних трансформацій при перекладі цього ж слова, адже того не потребував контекст цього речення. Це речення виступає класичним прикладом застосування еквівалентного методу перекладу.

(71) «The Joint Committee shall, within 30 days from the date of notification, *examine the information* provided under paragraph 3 in order to facilitate a mutually acceptable resolution of the matter. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (6), 2010)

«Спільний комітет повинен протягом 30 днів з дати повідомлення *розглянути інформацію*, надану відповідно до пункту 3, з метою сприяння взаємоприйнятному вирішенню питання».

В цьому ж реченні потрібно звернути свою увагу на словосполучення «*examine the information*». Початковий варіант перекладу цього словосполучення – «вивчати інформацію», але згідно з контекстом цей варіант не підходить. Тому перекладач вирішив взяти другорядне значення для слова «*examine*», а саме – «розглядати». Цей еквівалент чудово підходить для даного словосполучення, і головне - перекладач досягнув адекватності перекладу та звичного трактування зазначеної дії для українського ділового мовлення, а також при цьому повністю передав юридичний сенс речення. В підсумку, після здійснення лексичної трансформації еквівалентного перекладу, ми отримали переклад словосполучення («розглянути інформацію»), який на відміну від дослівного варіанту перекладу чітко виражає свою суть.

Г) Додавання лексичного елемента

Спосіб додавання лексичного елемента є дуже важливим для підтримання повноти та цілісності змісту речення. Введення додаткових слів обумовлюється низкою причин: відмінностями у структурі речення і тим, що найбільш стислі англійські речення вимагають в українській мові більш розгорнутого

висловлювання думки. Відсутність відповідного слова чи відповідного лексико-семантичного варіанта цього слова також є причиною, у зв'язку з якою, перекладач має додати уточнюючі слова до перекладу тексту для належного перекладу змісту юридичного договору або іншого документу. Додавання в процесі перекладу можуть бути викликані іншими причинами. Однією з них є синтаксична перебудова структури речення під час перекладу, в ході якої іноді потрібно ввести в речення ті чи інші елементи.

В частині проаналізованих речень, взятих з міжнародних угод, було виявлено застосування методу додавання при перекладі документів. Нижче наведу приклади такого методу:

(49) «Without restricting *the generality* of the foregoing the term 'investment' shall include in particular: movable and immovable property as well as any other property rights in rim such as mortgages, liens, pledges, usufruct and similar rights». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 1 (1), 2003)

«Не обмежуючи *загального характеру* вищевикладеного, термін «інвестиції» повинен включати, зокрема: рухоме та нерухоме майно, а також будь-які інші майнові права, такі як іпотека, право утримання, застава, користування та аналогічні права».

Прикладом лексичної трансформації в цьому реченні є переклад слова «generality». Словникове значення цього слова – «щось загальне, загальність», але в даному ж реченні це слово перекладається як «загальний характер», що в контексті речення стосується вищевикладеного матеріалу в проаналізованому мною документі.

(63) «Whenever goods or persons connected with the making of investments are to be transported, either Contracting State shall neither exclude nor hinder transportation enterprises of the other Contracting State and shall issue permits as required to carry out

such *transports*». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol 2. With respect to Article 3 (C), 2003)

«Щоразу, коли вантажі або особи, пов'язані із впровадженням інвестицій, підлягають транспортуванню, жодна з Договірних Держав не виключає і не перешкоджає транспортним підприємствам іншої Договірної Держави та видає дозволи, необхідні для здійснення таких *транспортних перевезень*».

Також при перекладі речення з мови оригіналу, перекладач при необхідності мусить додавати уточнюючі деталі важливого характеру. В даному реченні слово «*transports*» має значення «перевезення», але згідно з контекстом варто було наголосити на транспортному характері таких перевезень, саме тому кінцевий переклад цього слова буде виглядати наступним чином – «транспортні перевезення».

Тому, як ми бачимо при перекладі юридичних (економічних та інших видів) документів та договорів професійному перекладачу завжди варто опиратися на контекст та специфіку галузевих термінів мови на яку здійснюється переклад, що допоможе йому чітко і ясно відобразити сенс викладеного юридичного матеріалу.

Д) Вилучення лексичного елементу

Спосіб вилучення є не менш важливим за попередні. Цей спосіб використовується перекладачами задля дотримання лексичних та стилістичних правил мови, на яку здійснюється переклад та дотримання стилю юридичного документу. Такі приклади можна спостерігати в наступних реченнях:

(64) «Notwithstanding the provision of Article (9) & (10) of this Agreement Any dispute that may arise with respect to any matter regarding this Agreement shall be submitted to International arbitration or to the ICSID (International Centre for Settlement of Investment Disputes) only after the written consent of *both* Parties». (AGREEMENT

BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol 4, 2003)

«Незважаючи на положення статей (9) та (10) цієї Угоди, будь-яка суперечка, яка може виникнути стосовно будь-якого питання, що стосується цієї Угоди, повинна бути передана до Міжнародного арбітражу або МЦВІС (Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів) лише після письмової згоди Сторін».

В цьому реченні слово «both» («обидві») підпадає під вилучення. Перекладач прибирає цю лексичну одиницю для правильного дотримання стилю даного юридичного договору.

(59) «The Arbitral Tribunal shall reach *its* decision by a majority of votes, such decision shall be binding». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 10 (5), 2003)

«Арбітражний суд ухвалює рішення більшістю голосів, таке рішення є обов'язковим».

Коли вже в цьому випадку слово «its» (своє) є вилученим задля дотримання стилістичних правил української мови. Враховуючи контекст даного речення перекладач вирішив застосувати метод вилучення задля дотримання мовних правил та в той же час збереження адекватності перекладу.

Вилучення лексичного елемента використовується також і при перекладі звичайних текстів або монологів при яких відбувається вилучення надлишкових одиниць, що перешкоджають адекватній передачі тексту оригіналу мовою або викликають неадекватну реакцію реципієнтів перекладу, на яку здійснюється переклад, зі збереженням його вихідного прагматичного потенціалу.

3.2. Способи граматичних трансформацій при відтворенні директивної модальності у тексті англійськомовних міжнародних договорів.

В цій частині роботи наведено приклади граматичних трансформацій при відтворенні директивної модальності в реченнях взятих із англійськомовних міжнародних договорів. У перекладах вибраних речень наявні наступні види граматичних трансформацій:

- перестановка (transposition);
- заміна (replacement);
- додавання (addition);
- вилучення (omission).

3.2.1. Перестановка.

Часто відбувається так, що тільки за допомогою перебудови англійськомовного речення можливий адекватний переклад. Суть даної граматичної трансформації полягає у зміні розташування мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Переклад оригінального тексту на українську мову повинен відбуватися з врахуванням всіх правил української мови. Відповідно, в таких випадках перекладач вимушений перебудувати оригінальне речення відповідно до правил граматичної структури речення в українській мові. Прикладом того, як відбувається ця перебудова, можна побачити в наступних реченнях.

(94) «The arbitration panel should, *as a general rule*, submit an initial report containing its findings and ruling *to the parties to the dispute* not later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.6 (1), 2010)

«Як правило, арбітражна комісія повинна подати сторонам спору початковий звіт, що містить свої висновки та рішення, не пізніше ніж через 90 днів з дати створення арбітражної комісії».

В цьому реченні, згідно з стилістичними міркуваннями та правилами побудови речення в українській мові, вставне слово «Як правило» переноситься на початок речення (тому що, відповідно до правил, вставні слова на початку речення стосуються усього речення), додаток «сторонам спору» теж змінює своє розташування, задля дотримання адекватності перекладу. Також перестановки здійснювались відповідно до контексту даного речення.

(92) «Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one defending Party, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (5), 2010)

«У тих випадках, коли більше ніж одна Сторона подає запит на створення арбітражної комісії з одного й того самого питання, або якщо запит стосується більше ніж однієї Сторони захисту, і коли це можливо, має бути створена єдина арбітражна комісія для розгляду скарг, що стосуються одного й того самого питання».

При перекладі даного речення відбулась одна значуща перестановка – підмет і присудок помінялися місцями, тому що підмет «єдина арбітражна комісія» тісно пов'язаний з обставиною мети. Зазначена перестановка, зроблена для відповідності тексту перекладу правилам української мови та дотриманням його адекватності.

3.2.2. Заміна.

Такий вид граматичних трансформацій найчастіше зустрічається у перекладі науково-технічних, публіцистичних текстів та юридичних документів. Заміни можуть бути обов'язковими, коли в українській мові не знаходиться відповідного

слова, або якщо початкова форма слів є недоречною. До цього виду граматичних трансформацій відносяться заміни дієслова іменником, іменника прикметником, кінцевих форм дієслова незакінченими, артикля займенниками, форм множини однинною, заміни заперечної форми слова позитивною і навпаки в рамках антонімічного перекладу, тощо. Один із видів такої заміни ми можемо спостерігати при перекладі наступних речень.

(83) «Laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings of general application made effective by any Party, and agreements in force between Parties, which affect matters covered by this Chapter shall be published promptly, or otherwise *made publicly available*, in such a manner as to enable Parties and investors to become acquainted with them». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 4.9, 2010)

«Закони, нормативні акти, судові рішення та постанови, що набули чинності з будь-якої Сторони, та чинні угоди між Сторонами, які стосуються питань, що охоплюють цей Розділ, повинні бути негайно опубліковані або по іншому *доведені до загального відома* таким чином, щоб дати можливість Сторонам та інвесторам ознайомитися з ними».

В цьому реченні зазнає змін словосполучення «made publicly available». Дієслово «made» (початкова форма «to make»), замість свого основного значення «робити», змінює своє значення відповідно до контексту даного речення на «довести». Але головна трансформація присутня при перекладі слова «available» («доступний»). При перекладі відбулась граматична трансформація заміни, в результаті якої прикметник був замінений на прислівник «до відома» і в результаті чого отримано адекватний переклад даного словосполучення – «доведені до загального відома».

(44) «Nothing in this Agreement *shall be construed* to limit the privileges, immunities or facilities conferred upon such organizations or firms or their employees in any other instrument». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF

UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME,
ARTICLE IX (5), 2020)

«Ніщо в цій Угоді не повинно тлумачитися як обмеження привілеїв, імунітетів або пільг, наданих таким організаціям, фірмам або їхнім працівникам у будь-якому іншому документі».

В наведеному реченні при перекладі відбувається граматична трансформація заміни. В цьому випадку, слова не змінюють частину мови, але водночас відбувається зміна форми слова в результаті антонімічного перекладу. Словосполучення «*shall be construed*» в контексті даного речення перекладається як «*не повинно тлумачитися*». Неозброєним оком можна помітити зміну позитивної форми модального дієслова на його заперечну форму. Така зміна відбулась згідно з контекстом через певні граматичні особливості української мови та неможливість дослівно перекласти наведене речення з мови оригіналу.

Тому при здійсненні граматичних трансформацій заміни перекладачу потрібно згідно з контекстом дотримуватися лексичних, стилістичних та граматичних правил української мови, задля виконання правильної заміни та досягнення адекватності перекладу.

3.2.3. Додавання.

Необхідність у такому різновиді граматичних трансформацій як додавання слів виникає при перекладі певних слів та словосполучень, які не властиві для вживання українською мовою. Такі додані слова можуть бути необхідними сполучними ланками в українському реченні. Також процес додавання має здійснюватися згідно з контекстом речення і при цьому не порушувати граматичних та стилістичних правил української мови. Один із випадків даної трансформації розглянемо в наступному реченні з юридичного договору:

(90) «The request for arbitration shall identify the specific measure or other matter at issue and provide a brief summary of the legal basis of the complaint». (FREE TRADE

AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (2), 2010)

«У запиті на арбітраж має бути зазначено конкретний захід або інше спірне питання, а також надано короткий виклад правової підстави скарги».

В цьому реченні при перекладі з англійської мови згідно його контексту слід було додати до підмета «запит на арбітраж» - обставину місця «у», задля правильного використання юридичних термінів та словосполучень, а також задля дотримання адекватності перекладу. Такий варіант перекладу речення є більш типовим для української мови ніж при дослівному перекладі з мови оригіналу, тобто при перекладі даного речення ми ще дотримуємося певних стилістичних правил.

(86) «This request shall indicate the reasons for the consultations». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 7 (6), 2010)

«У цьому запиті мають бути зазначені причини проведення консультацій».

В процесі перекладу даного речення теж відбулась граматична трансформація додавання. Задля стилістично правильного перекладу даного речення перекладачу тут варто також додати до підмета «цей запит» - обставину місця «у». В процесі додавання обставини місця, сам підмет зазнав певних змін і в результаті ми отримуємо словосполучення – «у цьому запиті». При перекладі цього речення перекладач дотримувався таких же принципів, як і при перекладі попереднього речення, а саме: врахування стилістичних та граматичних правил української мови та відповідності до контексту. Цих принципів варто дотримуватись перекладачу при здійсненні даного виду граматичних трансформацій.

3.2.4. Вилучення.

Потреба у такому різновиді граматичних трансформацій як вилучення слів з'являється при перекладі певних слів та словосполучень, які не властиві для

вживання українською мовою. Такі слова перекладач має прибрати у процесі перекладу речення, але при цьому буде зобов'язаний зробити все задля того, щоб речення не втратило свій початковий сенс та цілковито відповідало лексичним, стилістичним та граматичним правилам української мови. Процес вилучення повинен здійснюватися згідно з контекстом речення і тільки в тих випадках коли це справді потрібно, саме тому перекладачу варто бути обачним, щоб не прибрати щось необхідне з речення.

(13) «*Reasonable* notice of any proposals for changes in user charges should be given to such users to enable them to express their views before changes are made». (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17 (2), 2011)

«Таких користувачів потрібно завчасно повідомляти про будь-які пропозиції щодо зміни зборів з користувачів, щоб дати їм змогу висловити свою думку до того, як будуть внесені зміни».

Взагалі при перекладі даного речення було здійснено відразу декілька видів граматичних перекладацьких трансформацій, таких як: заміна (іменник «notice» перетворюється в процесі перекладу на дієслово «повідомляти»), перестановка («such users» в процесі перекладу стає підметом в цьому реченні і переноситься на самий його початок, згідно з граматичними правилами української мови). Але я більше хотів би сконцентрувати увагу на трансформації вилучення, яка теж була зафіксована в даному реченні. «Reasonable notice» («Розумне повідомлення») - саме так виглядає оригінальне словосполучення, яке в процесі перекладу зазнає відразу 2 трансформацій (однією з яких буде - трансформація вилучення). В результаті здійснення трансформації заміни іменник «notice» перетворюється на дієслово «повідомляти» і стає присудком, в той же час прикметник «reasonable» зникає, підпадаючи під дію трансформації вилучення (через те, що даний прикметник був граматично прив'язаний до слова «notice», яке в свою чергу змінило свою роль в даному реченні і стало присудком, і саме тому було б недоречно перекладати слово

«reasonable»). Це речення є яскравим вираженням процесу трансформацій вилучення на фоні інших перестановок та змін, які можуть відбуватися в реченні під час його перекладу. Дане речення зазнало відразу трьох видів трансформацій (в тому числі й трансформації вилучення), тому що в початковому вигляді воно було б не властиве для носія української мови. Перекладач використовуючи перекладацькі трансформації зробив його адаптованим для української мови (відповідно до граматичних та стилістичних норм і правил української мови), яка вживається для написання документів, при цьому речення не втратило своєї початкової юридичної суті.

Висновки до розділу 3.

В цьому розділі розглянуто та наведено приклади способів лексичних та граматичних трансформацій при відтворенні директивної модальності у текстах англійськомовних міжнародних договорів.

Підсумовуючи можна зазначити, що відмінності в системах мов і правила використання одиниць мови створюють певні проблеми в процесі перекладу, внаслідок чого перекладач вимушений використовувати прийоми перекладу, які називаються перекладацькими трансформаціями. До числа таких трансформацій відносяться наступні лексичні трансформації: перестановка, заміна, додавання та вилучення. До числа граматичних трансформацій відносяться: транслітерація, спосіб смислового розвитку, еквівалентний переклад, спосіб додавання лексичного елементу та спосіб вилучення лексичного елементу.

Водночас варто відмітити, що у процесі перекладацької діяльності достатньо часто використовуються трансформації змішаного типу. Як правило, трансформації різних видів здійснюються одночасно, а саме можуть поєднуватись одна з одною - перестановка супроводжується заміною, або граматичне перетворення може супроводжуватись лексичним.

Окрім цього, не можна не згадати прийоми перекладу які використовуються для перекладу безеквівалентних одиниць тексту. Окрім розглянутих транскрипції та транслітерації, таку проблему вирішують через прийоми калькування, описового або наближеного перекладу.

В перекладі юридичних документів є досить вагомим їх контекст, у зв'язку з чим, перекладачу варто звертати на це увагу, а також досконало володіти юридичною термінологією та дотримуватись лексичних, стилістичних та граматичних правил мови, на яку здійснюється переклад.

Складний, комплексний характер перекладацьких трансформацій робить переклад нелегкою але наймовірніше цікавою справою. Велика кількість видів перекладацьких трансформацій не є догмою, а виступає лише основою для перекладачів. Сама система перекладу має творчий характер і може викликати створення індивідуальних для кожного перекладача методів перекладу.

ВИСНОВКИ

Модальність - це багатопланова категорія, яка має у своєму розпорядженні різні способи вираження та функціонування в мові. В багатьох мовах вона представлена системою способів дієслова та лексико-граматичними засобами. Одним з підвидів, згідно класифікації запропонованої О. І. Беляєвою, є директивна модальність. Вона поєднує засоби різних рівнів, семантична функція яких – спонукати слухача чи іншу особу до здійснення дії чи зміни стану. До сфери досліджень директивної модальності належать накази, заборони, інструкції, дозволи, поради, пропозиції, запрошення. Окрім цього, одним з провідних та важливих форм використання директивної модальності є юридичні акти.

Міжнародний договір це офіційний документ, який є складним за своїм змістом і структура якого містить багато різних юридичних та лінгвістичних елементів, викладених як правило англійською мовою. Один із таких лінгвістичних елементів є директивна модальність, яка виражається як граматичними так і лексичними засобами. Директивна модальність використовується в таких міжнародних документах, як договори, конвенції, угоди, домовленості, обмін листами чи дипломатичними нотами.

Одним з головних засобів формування зобов'язань та умов в міжнародних договорах є формулювання в модальній формі - директивні мовленнєві акти. Такі акти в міжнародних документах виражаються за допомогою модальних дієслів «shall», «should», «must», «have to», «be (is/are to)», та ін. Модальні дієслова передають різні відтінки модальності, починаючи з припущення, що межує з упевненістю і закінчуючи припущенням, в якому той, хто говорить, не впевнений.

Використання директивної модальності обумовлюється потребою для вираження юридичних вимог, рекомендацій, наполягання на обов'язковості виконання угод, а також демонстрації взаємоповаги та партнерських відносин.

На основі англомовних речень вибраних із офіційних міжнародних юридичних договорів було продемонстровано як виглядає модальна структура та які дієслова вживаються в таких реченнях. Також була представлена класифікація директивної модальності відповідно до характеру юридичних речень. За характером було виділено 5 основних типів директивної модальності, а саме: дозвіл, порада до виконання, спонукання (прохання), наказ та заборона. В залежності від характеру речення можуть вживатися різні модальні дієслова, такі як: shall (be), should (be), must, have to, may, to be to. На основі цієї класифікації були представлені функції вживаних дієслів модального характеру. Знання таких деталей є надважливим для правильного та адекватного перекладу англомовних юридичних речень на українську мову.

Відмінності в системах мов і правила використання одиниць мови створюють певні проблеми в процесі перекладу, внаслідок чого перекладач вимушений використовувати прийоми перекладу, які називаються перекладацькими трансформаціями. До числа таких трансформацій відносяться наступні лексичні трансформації: перестановка, заміна, додавання та вилучення. До числа граматичних трансформацій відносяться: транслітерація, спосіб смислового розвитку, еквівалентний переклад, спосіб додавання лексичного елемента та спосіб вилучення лексичного елемента.

Не можна не згадати й прийоми перекладу які використовуються для перекладу безеквівалентних одиниць тексту. Окрім розглянутих транскрипції та транслітерації, таку проблему вирішують через прийоми калькування, описового або наближеного перекладу.

В перекладі юридичних документів є досить вагомим їх контекст, у зв'язку з чим, перекладачу варто звертати на це увагу, а також досконало володіти юридичною термінологією та дотримуватись лексичних, стилістичних та граматичних правил мови, на яку здійснюється переклад.

Складний, комплексний характер перекладацьких трансформацій робить переклад нелегкою але неймовірно цікавою справою. Велика кількість видів перекладацьких трансформацій не є догмою, а виступає лише основою для перекладачів. Сама система перекладу має творчий характер і може викликати створення індивідуальних для кожного перекладача методів перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. — Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. — 200 с.
2. Беляева Е. И. Грамматика и прагматика побуждения: Английский язык. — Воронеж. Изд-во ВГУ, 1992. — 168 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. — Москва. Издательство иностранной литературы, 1955. — 415 с.
4. Барабаш Т. А. Грамматика английского языка.—М.: Высш.шк., 1983.-240 с.
5. Бехта І. А. Взаємодія дискурсних стратегій у тексті: семантичні функції точки зору і наративні рівні. Сучасні дослідження з іноземної філології : збірник наукових праць. Вип. 4. Ужгород, 2006. С. 223–234.
6. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики / М. Я. Блох. — 3-е изд., испр. — М.: Высшая школа, 2002. — 160 с.
7. Брицин В. М. Модальна граматики дискурсу як один із напрямів семантико-синтаксичних досліджень / В. М. Брицин // Мовознавство. — 2006. — №2/3. — С. 101–110.
8. Беляева Е. И. Поле императивной модальности в английском языке: грамматический и прагматический аспекты. — Москва. Функционально-типологические аспекты анализа императива. Часть I. 1990. — 98 с.
9. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія] / Ф. С. Бацевич. — Львів: ПАІС, 2010. — 336 с.
10. Беляева Е. И. Функционально-семантическое поле модальности в английском и русском языках. Воронеж: Изд. Воронеж. ун-та, 1985. 179 с.
11. Богданов В. В. Перформативное предложение и его парадигмы // Языковое общение и его единицы: межвуз. сб. науч. тр. Калинин. 1986. — 498 с.

12. Богданов В. В. Иллокутивная функция высказывания и перформативный глагол // Содержательные аспекты предложения и текста. Калинин. 1983. — 524 с.
13. Ваулина С. С. Коммуникативный потенциал модальности в диахронии и синхронии русского языка: монография / С. С. Ваулина, И. Ю. Кукса, Н. А. Пробст [и др.] ; под ред. С. С. Ваулиной. — Калининград: Изд-во БФУ им. И. Канта, 2018. — 206 с.
14. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія. НАУКОВІ ЗАПИСКИ Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. С. 28 – 32.
15. Грант Р. Английский язык. Теория и практика. Модальные глаголы / Р. Грант — «ЛитРес: Самиздат», 2021. – 118 с.
16. Гарбовский Н.К. Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2007. - 544 с
17. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования — Москва. Издательство «Наука». 1981. — 141 с.
18. Доценко О.Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: Монографія – К.: Міленіум, 2006. - 226 с.
19. Давыдова М. М. Лингвистические средства репрезентации субъективной модальности в романе С. Кинга «Под куполом». – Российский гуманитарный журнал. 2020. Том 9. №6. С. 391 – 398.
20. Дейк Т.А. ван. Вопросы прагматики текста / Т.А. ван Дейк // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – Выпуск 8. Лингвистика текста. – С. 259 – 336.
21. ДСТУ ISO/TS 54001:2020 Системи управління якістю. Специфічні вимоги щодо застосування ISO 9001:2015 у виборчих організаціях на всіх рівнях урядування (ISO/TS 54001:2019, IDT). Словник термінів. Київ. ДП «УДНЦ». 2015. — 53 с.

22. Ермолаева Л.С. Очерки по сопоставительной грамматике германских языков: Учебное пособие для студентов институтов и факультетов иностранных языков — М.: Высшая школа, 1987. — 128 с.
23. Еремеев Я.Н. Директивные высказывания с точки зрения диалогического подхода // Теоретическая и прикладная лингвистика. - Вып. 2. Язык и социальная среда. Воронеж: Изд-во ВГТУ. – 2000.
24. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. — Москва. Издательство «Наука». 1973. — 352 с.
25. Изотов А. И. Функционально-семантическая категория императивности в современном чешском языке в сопоставлении с русским / *Česká a ruská výzva jako funkčně sémantická kategorie*. V roce 2005 vydalo nakl. L. Marek, Pekařská 18, 602 00 Brno Vytiskla tiskárna PBTisk, Příbram. 270 с.
26. Илюшкина М. Ю. Теория перевода: основные понятия и проблемы. [учеб. пособие]; Урал. федер. ун-т. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. — 84 с.
27. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова Книга, 2004 - 576 с.
28. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник. - Вінниця: Нова Книга, 2008 - 512 с.
29. Калянова Л. М. Средства выражения модальности в английском языке. Филологические науки № 7 (16). 2015. — с. 37 - 38.
30. Косилова М. Ф. К вопросу о побудительных предложениях // Вестн. МГУ. Серия филол. и журналист. М., 1962. № 4. С. 48—56.
31. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. - М.: ЭТС. — 2002. — 424 с.
32. Козловський В. В. Про прагматичну спрямованість суб'єктивно-оцінного аспекту модальності / В. В. Козловський // Мовознавство. – 1991. – № 3. – С. 68–73.

33. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства, підруч. 2.вид. / М. П. Кочерган. К.: Академія, 2005.
34. Кравченко Н. К. Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно-правового дискурса: Монографія. – К.: Реферат, 2006. – 320 с.
35. Лайонз, Дж. Лингвистическая семантика: Введение/пер.: И.Б. Шатуновский, В. В. Морозов; Дж. Лайонз. — Москва: Языки славянской культуры. 2003. .— 399 с.
36. Лобашевская И. С. Жанры официально-деловой письменной речи: Учебное пособие для студентов специальности 031001 «Филология»/ И.С. Лобашевская. — Петропавловск-Камчатский: КамчатГТУ, 2007. — 91 с.
37. Лисицина Н. И. Грамматика английского языка. Модальные глаголы: учебное пособие / Автор-составитель: Лисицина Н. И.; ГОУ ВПО Томский государственный педагогический университет. – Томск: Изд-во ТГПУ, 2009. – 193 с.
38. Маковельский А.О. История логики. «История логики». — М.: Кучково поле, 2004. — 480 с.
39. Мясоєдова С. В. Семантичні та структурні особливості непрямих мовних актів, що виражають спонування. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. Випуск 240. Том 252. 2015. — с. 71 - 74.
40. Организация Объединенных Наций. «Руководство по международным договорам». Издание Организации Объединенных Наций. 2002. — 80 с.
41. Одеський державний університет внутрішніх справ. Кафедра теорії та історії держави і права факультету №1. Лекція до теми №4: «Право міжнародних договорів». 2018. — 18 с.
42. Попенко Ю. В. Деякі проблеми вивчення директивної модальності в англійській мові. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Випуск 6(86)/2020, с 32-35.
43. Пенчева А.И. Особенности языковой, структурной и композиционной оформленности текста международного договора. Вестник РУДН, серия Русский и

иностранные языки и методика их преподавания. 2012. № 4 — с. 62 - 70.

44. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода/ Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. — 3 изд., стереотип. — М.: «Р. Валент», 2007. — 244 с.

45. Сафонова Н. М. Еволюція поглядів на суб'єктивну модальність / Н. М. Сафонова // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — Вип. 34. — Ч. I. — Львів: ЛНУ імені І. Я. Франка. — 2004. — С. 74–80.

46. Смущинська І. В. Категорія суб'єктивної модальності як показник індивідуально-оцінної картини світу. Мовні і концептуальні картини світу: збірник наук. праць. К., 1999. С. 76–81.

47. Серль. Дж. Р. Классификация иллокутивных актов. Косвенные речевые акты. Новое в зарубежной лингвистике: Вып. 17. Теория речевых актов. Сборник. Пер. с англ./Сост. и вступ. ст. И. М. Кобозевой и В. Демьянкова. Общ. ред. Б. Ю. Городецкого. — М.: Прогресс. 1986.— 424 с.

48. Словарь иностранных терминов. Под ред. И.В. Лехина и проф. Ф.Н. Петрова. — М.: Гос. издательство иностранных и национальных словарей, 1955. — 856 с.

49. Сдобников В. В. Петрова О. В. Теория перевода: [учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков] / В.В. Сдобников, О.В. Петрова. — М.: АСТ: Восток—Запад, 2007. — 448 с.

50. Стернин И.А. Основы речевого воздействия. Учебное издание. — Воронеж: Истоки, 2012. — 178 с.

51. Тхоровська С. В. До питання вираження модальності у творенні ідеологічного простору англomовної редакційної статті (на матеріалі THE NEW-YORK TIMES). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 1 Ч. 2. 2020. — с. 209 - 213.

52. Тюленев С. В. Теория перевода: Учебное пособие. — М.: Гардарики, 2004. — 336 с.

53. Умрихіна Л. В. Проблема типології модальних значень у лінгвістиці. Науковий вісник Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 6, 2016. С. 192 – 196.
54. Угарова Е. В. Все модальные глаголы английского языка: краткий справочник/ Е. В. Угарова. – М.: Айрис-пресс, 2011. – 96 с.
55. Харитонов І. К. Теоретична граматика сучасної англійської мови. Вінниця, 2008.
56. Хомутова Т.Н. «Модальность и наклонение в современном английском языке». Грамматика и сопоставительная лингвистика. Вестник ЮУрГУ. № 1. 2008. . — с. 19 - 23.
57. Хемп Эрик. Словарь американской лингвистической терминологии. (перевод и дополнения В. В. Иванова). — М.: Издательство «Прогресс». 1964. — 264 с.
58. Шеина И.М. Прототипическая и дискурсивная модели жанра «договор» / И.М. Шеина // Иностранные языки в высшей школе. Научный журнал. – Рязань, 2015. – Выпуск 1 (32). – С. 42-51.
59. Шмелева Т. В. Модальность и модус // Модальность в языке и речи: новые подходы к изучению : сб. науч. тр. Калининград : Изд-во РГУ им. И. Канта, 2008. С. 140—151.
60. Шнуровська Л. Класифікація типів модальності: функціонально-семантичний підхід, Журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка». Серія: Мовознавство. 2(28) 2017, с. 70 – 75.
61. Яцків Н. Я. Перекладацькі трансформації авторських афоризмів Давида Фонкіноса в романі «Наші розставання». Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68), № 4, 2018 – с. 126 – 131.
62. Ясюкевич Е. Н. Модальность паремий как средство реализации прагматического потенциала (на материале русского и английского языков). Веснік

Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 3. Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. 3 (143), 2012. С. 88 – 93.

63. Языкознание: большой энциклопедический словарь / глав. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М., 2000. – 668 с.

64. Federal Department of Foreign Affairs FDFA. Practice Guide to International Treaties. Edition 2015. 60 pages.

65. Georg H. Von Wright. «An essay in modal logic». Printed in the NETHERLANDS DRUKKERIJ HOLLAND. N.V. AMSTERDAM. 1951. 94 pages

66. Kravchenko Nataliia, Commissive Modality of International Legal Discourse: An Implicit Mitigation of the Bindingness, Theory and Practice in Language Studies, Vol. 12, No. 6, pp. 1039-1047, June 2022.

67. Palmer F. R. Mood and Modality. 2nd edition. University of Reading. Publisher: Cambridge University Press. 2001. 139 pages.

68. Rodney Huddleston and Geoffrey K. Pullum. A Student's Introduction to English Grammar by Rodney Huddleston Geoffrey K. Pullum. Cambridge University Press. 2005. Education. 312 pages.

69. Roman Jakobson. «Verbal Art, Verbal Sign, Verbal Time». University of Minnesota Press. 1985. 224 pages.

СПИСОК ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ

70. [1] Закон України «Про міжнародні договори України» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>).
71. [2] Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03. 2006 № 353 «Про затвердження Порядку здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2006-%D0%BF#Text>).
72. [3] Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року № 281 «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>).
73. [4] Віденська конвенція про право міжнародних договорів (режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text).
74. [5] Лінгвістичний енциклопедичний словник, (режим доступу: <http://tapemark.narod.ru/les/303b.html>).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (2016) AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY.
<http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245216707>
2. (2011) Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/190223/Ukraine.1.2013.AirServices.pdf
3. (2020) AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME.
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/agreement_SBFPA.pdf
4. (2003) AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS. <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2364/download>
5. (2005) AGREEMENT between the Department of Defense of the United States of America and the Ministry of Health of Ukraine Concerning Cooperation in the Area of Prevention of Proliferation of Technology, Pathogens and Expertise that could be Used in the Development of Biological Weapons. <https://www.state.gov/05-829>
6. (1993) Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ukraine for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments. <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2365/download>
7. (1997) AGREEMENT between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on free trade.
https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/ukr_e/wtaccukr52_leg_23.pdf

8. (1998) Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade. <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/belarus-ukraine.pdf>
9. (1996) Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and on Capital. <https://www.cottgroup.com/images/ikili-anlasmalar/VERGI/ukrayna-EN.pdf>
10. (2020) AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME. [https://www.iras.gov.sg/media/docs/default-source/dtas/singapore-ukraine-dta-\(ratified\)\(mli\)\(4mar2020\).pdf?sfvrsn=c0030781_0](https://www.iras.gov.sg/media/docs/default-source/dtas/singapore-ukraine-dta-(ratified)(mli)(4mar2020).pdf?sfvrsn=c0030781_0)
11. (2006) AGREEMENT between the European Community and Ukraine on certain aspects of air services. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:211:0024:0038:EN:PDF>
12. (2010) FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE. <https://www.efta.int/sites/default/files/documents/legal-texts/free-trade-relations/ukraine/EFTA-Ukraine%20Free%20Trade%20Agreement.pdf>
13. (2020) Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/934935/CS_Ukraine_1.2020_UK_Ukraine_Political_Free_Trade_Strat_Partne_r_Agreement.pdf

ДОДАТОК А

№	English	Ukrainian
1.	<p><i>Any such information transmitted by the Ministry of Health of Ukraine to the U.S. Department of Defense must be accompanied by a written declaration from the Government of Ukraine which states that it is withholding such information from public disclosure and that the information is provided to the Government of the United States of America on the condition that it not be released to the public without the approval of the Government of Ukraine. (AGREEMENT between the Department of Defense of the United States of America and the Ministry of Health of Ukraine Concerning Cooperation in the Area of Prevention of Proliferation of Technology, Pathogens and Expertise that could be Used in the Development of Biological Weapons, Article VII 2A, 2005)</i></p>	<p>Інформація, передана Міністерством охорони здоров'я України до Міністерства оборони США, повинна супроводжуватися письмовим запитом Уряду України, в якому зазначено, що Уряд України не буде оприлюднювати інформацію, яка надається Урядові Сполучених Штатів Америки.</p>
2.	<p><i>Cooperation under this Agreement shall require the application of Agency safeguards, as appropriate: with respect to all nuclear activities within the territory of Australia, under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, in accordance with the provisions of the Australia-Agency Safeguards Agreement; and with respect to all nuclear activities as provided in the Ukraine-Agency Safeguards Agreement within the territory of Ukraine, under its sovereignty, sovereign rights, jurisdiction or control in compliance with international law. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article II, 2016)</i></p>	<p>Співробітництво відповідно до цієї Угоди вимагає застосування гарантій Агентства, в залежності від обставин: по відношенню до всіх видів діяльності в ядерній галузі в межах територій Австралії, або у будь-якому іншому місці під її юрисдикцією або контролем, відповідно до положень Угоди між Австрією та Агентством про застосування гарантій; та по відношенню до всіх видів діяльності в ядерній галузі відповідно до положень Угоди про застосування гарантій між Україною та Агентством в межах територій України, над якими</p>

		остання здійснює, у відповідності до міжнародного законодавства, суверенітет, суверенні права, юрисдикцію та контроль.
3.	<i>Nuclear material subject to this Agreement shall not be: enriched to 20% or greater in the isotope uranium 235; or reprocessed without the prior written consent of the Parties. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article IX, 2016)</i>	Ядерні матеріали, що підпадають під дію цієї Угоди, не повинні: перебільшувати 20 % за вмістом ізотопу урану-235 або перероблятися без попередньої письмової згоди Сторін.
4.	<i>In respect of the safeguards obligations described in Article XI, a determination of material non-compliance with this Agreement shall be based on a finding of non-compliance made by the Board of Governors of the Agency as described in Article XII.C of the Statute of the International Atomic Energy Agency, done at Geneva on 26 October 1956. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article XVI, 2016)</i>	Стосовно зобов'язань щодо гарантій, викладених у Статті XI, визначення істотного порушення цієї Угоди має ґрунтуватися на висновку про недотримання, зробленого Радою керуючих Агентства, як зазначено у Статті XII.C Статуту Міжнародного агентства з атомної енергії, укладеного в місті Женева 26 жовтня 1956 році.
5.	<i>Each Party shall designate one arbitrator who may be its national, and the two arbitrators so designated shall appoint a third arbitrator, who is a national of a third Treaty member State, who shall be the Chairman of the arbitral tribunal. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article XVII, 2016)</i>	Кожна із Сторін має призначити одного суддю, котрий може бути її громадянином , а два судді, призначені таким чином, призначають третього суддю, котрий є громадянином третьої держави - учасника Договору та має бути головою арбітражного суду.
6.	<i>Each Contracting Party shall bear the cost of its own member of the tribunal and of its representation in the arbitral proceedings; the cost of the Chairman and the remaining costs</i>	Кожна Договірна Сторона повинна нести витрати щодо свого власного члена арбітражу і свого

	<i>shall be borne in equal parts by the Contracting Parties. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ukraine for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments, ARTICLE 9, 1993)</i>	представництва в арбітражному судочинстві; витрати стосовно Голови і решту витрат нестимуть у рівних частках Договірні Сторони.
7.	<i>At the same time as the notification to the Trade Committee under paragraph 4(a) of this Article, the Party concerned should publish a notice to importers in its sources of official information. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 37, 2020)</i>	Одночасно з повідомленням Комітету з питань торгівлі відповідно до пункту 4(а) цієї статті зацікавлена Сторона повинна опублікувати повідомлення для імпортерів у своїх джерелах офіційної інформації.
8.	<i>There shall be fair and equal opportunity for the designated airlines of both Contracting Parties to compete in operating the agreed services on the specified routes. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 6 (1), 2011)</i>	Призначеним авіапідприємствам обох Сторін Договору потрібно мати справедливі та рівні можливості, щоб конкурувати між собою у наданні погоджених послуг на зазначених маршрутах.
9.	<i>Each Contracting Party agrees that its designated airlines shall be required to observe the aviation security provisions referred to in paragraph (4) of this Article required by the other Contracting Party for entry into the territory of that other Contracting Party. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 9 (5), 2011)</i>	Кожна Договірна Сторона погоджується з тим, що її призначені авіапідприємства повинні дотримуватися положень авіаційної безпеки, зазначених у пункті (4) цієї статті, які вимагаються іншою Договірною Стороною для в'їзду на територію іншої Договірної Сторони.
10.	<i>Such statements shall include all information required to determine the amount of traffic carried by those airlines on the agreed services and the origins and destinations of such traffic.</i>	Такі звіти повинні включати всю інформацію, необхідну для визначення обсягу перевезень, що здійснюються

	<i>(Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 10, 2011)</i>	цими авіакомпаніями на узгоджених лініях, а також пунктів відправлення та призначення таких перевезень.
11.	<i>With reference to paragraph (2) of this Article, if it is determined that one Contracting Party remains in non-compliance with the relevant safety standards when the agreed time period has lapsed, the Secretary General of the International Civil Aviation Organization be advised thereof. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 11 (8), 2011)</i>	З посиланням на пункт (2) цієї статті, якщо буде встановлено, що Договірна Сторона, як і раніше, не дотримується відповідних стандартів безпеки після закінчення узгодженого періоду часу, Генеральний секретар Міжнародної організації цивільної авіації повинен бути повідомлений про це.
12.	<i>Neither Contracting Party shall impose or permit to be imposed on the designated airline or airlines of the other Contracting Party user charges higher than those imposed on its own airlines operating similar international air services. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17 (1), 2011)</i>	Жодна з Договірних Сторін не повинна стягувати або дозволяти стягувати з призначеної авіакомпанії або авіакомпаній іншої Договірної Сторони збори з користувачів, які перевищують збори, що стягуються з її власних авіакомпаній, що здійснюють аналогічні міжнародні повітряні перевезення.
13.	<i>Reasonable notice of any proposals for changes in user charges should be given to such users to enable them to express their views before changes are made. (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17, (2), 2011)</i>	Таких користувачів потрібно завчасно повідомляти про будь-які пропозиції щодо зміни зборів з користувачів, щоб дати їм змогу висловити свою думку до того, як будуть внесені зміни.
14.	<i>The national statistical system should respect the UN Fundamental Principles of Official Statistics, taking into account international</i>	Національна статистична система повинна дотримуватись

	<i>standards and best practice, in order to harmonize the national statistical system with internationally comparable norms and standards. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 333, 2020)</i>	Основоположних принципів офіційної статистики ООН, беручи до уваги міжнародні стандарти та передову практику, щоб привести національну статистичну систему у відповідність з міжнародними нормами та стандартами.
15.	<i>Each Party to the Agreement shall not: directly or indirectly levy internal taxes and collections exceeding correspondent taxes and collections applied for the same goods of domestic production or goods originated from the third countries for the goods which are subject to this Agreement. (AGREEMENT between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on free trade, ARTICLE 2, 1994)</i>	Кожна Сторона Договору не повинна : прямо чи опосередковано стягувати внутрішні податки та збори, що перевищують відповідні податки та збори, що застосовуються до тих самих товарів національного виробництва або товарів, що походять із третіх країн, для товарів, які є предметом цього Договору.
16.	<i>The Party to the Agreement applying limitations under this Article shall provide well in advance to another Party to the Agreement full information including the main reasons of introduction, forms and supposed terms of applying the above limitations, afterwards the consultations are to be set. (AGREEMENT between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Uzbekistan on free trade, ARTICLE 3, 1994)</i>	Сторона Договору, яка застосовує обмеження згідно з цією статтею, повинна завчасно надати іншій Стороні Договору повну інформацію, включаючи основні причини запровадження, форми та передбачувані терміни застосування вищезазначених обмежень, після чого мають бути призначені консультації.
17.	<i>The Parties to the Agreement shall immediately advise each other of any changes in the national legislation which can influence execution of this Agreement. (AGREEMENT between the Government of Ukraine and the</i>	Сторони Договору зобов'язуються негайно повідомляти одна одну про будь-які зміни в національному законодавстві,

	<i>Government of the Republic of Uzbekistan on free trade, ARTICLE 5, 1994)</i>	які можуть вплинути на виконання цього Договору.
18.	<i>The notice to importers should indicate for the product concerned that there is a finding, on the basis of objective information, of a failure to provide administrative cooperation and/or of irregularities or fraud. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 37, 2020)</i>	У повідомленні для імпортерів для відповідного продукту має бути зазначено , що на основі об'єктивної інформації було виявлено ненадання адміністративної співпраці та/або порушення чи шахрайство.
19.	<i>The Party applying quantitative restrictions in accordance with paragraph 2 of this Article is required to present to the other Party information regarding the reasons for the imposition of such restrictions, forms and expected period of their application. (Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade, ARTICLE 3 (4), 1992)</i>	Сторона, яка застосовує кількісні обмеження відповідно до пункту 2 цієї статті, має надати іншій Стороні інформацію про причини запровадження таких обмежень, форми та очікуваний період їх застосування.
20.	<i>Parties agree that the tariffs for the transit by any means of transport including tariffs for loading and unloading shall be based on economic grounds. (Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade, ARTICLE 10, 1992)</i>	Сторони погоджуються, що тарифи на транзит будь-якими видами транспорту, включаючи тарифи на завантаження та розвантаження, мають базуватися на економічних підставах.
21.	<i>However, no such deduction shall be allowed in respect of amounts, if any, paid (otherwise than towards reimbursement of actual expenses) by the permanent establishment to the enterprise or any of its other offices, by way of royalties, fees or other similar payments in return for the use of patents or other rights, or by way of commission, for specific services performed or for management, or, except in case of a banking enterprise, by way of interest on money lent to the permanent establishment</i>	Однак таке вирахування не повинно дозволятися щодо сум, якщо такі є, сплачених (крім відшкодування фактичних витрат) постійним представництвом підприємству або будь-якому з його інших офісів у вигляді роялті, гонорарів або інших подібних платежів в обмін на використання патентів чи

	<p><i>by the enterprise. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 7 (3), 1996)</i></p>	<p>інших прав, або шляхом комісійної винагороди, за надані конкретні послуги або за управління, або, за винятком банківського підприємства, у вигляді відсотків на гроші, позичені підприємством постійному представництву.</p>
22.	<p><i>However, such dividends may also be taxed in the Contracting State of which the company paying the dividends is a resident and according to the laws of that State, but if the recipient is the beneficial owner of the dividends the tax so charged shall not exceed: 10 percent of the gross amount of the dividends if the beneficial owner is a company (other than a partnership) which holds directly at least 25 percent of the capital of the company paying the dividends. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 10 (2), 1996)</i></p>	<p>Проте такі дивіденди можуть також оподатковуватись у Державі, яка є стороною договору, резидентом якої є компанія, що виплачує дивіденди, відповідно до державного законодавства, але якщо одержувач є фактичним власником дивідендів, податок, що стягується таким чином, не повинен перевищувати: 10 відсотків валової суми дивідендів, якщо бенефіціарним власником є компанія (окрім товариства), яка безпосередньо володіє принаймні 25 відсотками капіталу компанії, яка виплачує дивіденди.</p>
23.	<p><i>Double taxation shall be avoided as follows: Where a resident of a Contracting State derives income or owns capital which, in accordance with the provisions of this Agreement, may be taxed in the other Contracting State, the first-mentioned State shall allow as a deduction from the tax on income or on capital of that resident an amount equal to the income or capital tax paid in that other Contracting State, whether directly or by deduction. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and</i></p>	<p>Подвійного оподаткування слід уникати таким чином: якщо резидент Держави, яка є стороною договору отримує дохід або володіє капіталом, який відповідно до положень цього договору може оподатковуватись у другій Державі стороні договору, перша зазначена Держава дозволяє як вирахування з податку на доходи або майно</p>

	<i>the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 23, 1996)</i>	цього резидента, суму, що дорівнює податку на доходи або майно, сплаченому в цій другій Договірній Державі, прямо або шляхом вирахування.
24.	<i>These provisions shall not be construed as obliging a Contracting State to grant to residents of the other Contracting State any personal allowances, reliefs and reductions for taxation purposes on account of civil status or family responsibilities which it grants to its own residents. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 24 (6), 1996)</i>	Ці положення не повинні тлумачитись як такі, що зобов'язують Договірну Державу надавати резидентам іншої Договірної Держави будь-які особисті пільги та знижки для цілей оподаткування на основі цивільного статусу або сімейних обов'язків, які вона надає своїм власним резидентам.
25.	<i>The case must be presented within the period prescribed by the domestic laws of the Contracting States. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 25 (1), 1996)</i>	Справа мусить бути подана протягом строку, встановленого внутрішнім законодавством Договірних Держав.
26.	<i>Any agreement reached shall be implemented within the period prescribed in the domestic law of the Contracting States. (Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Ukraine for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion With Respect to Taxes on Income and on Capital, ARTICLE 25 (2), 1996)</i>	Будь-яка досягнута угода повинна бути виконана протягом строку, встановленого у внутрішньому законодавстві Договірних Держав.
27.	<i>Enhanced cooperation should improve the administrative and regulatory framework for both UK and Ukrainian businesses operating in the UK and in Ukraine, taking into account internationally recognized principles and practices in this field. (Political, Free Trade</i>	Розширена співпраця має покращити адміністративну та нормативну базу як для британського, так і для українського бізнесу, що працює у Великобританії та в

	<i>and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 350, 2020)</i>	Україні, беручи до уваги міжнародно визнані принципи та практику у цій сфері.
28.	<i>Nationals of a Contracting State shall not be subjected in the other Contracting State to any taxation or any requirement connected therewith, which is other or more burdensome than the taxation and connected requirements to which nationals of that other State in the same circumstances, in particular with respect to residence, are or may be subjected. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, ARTICLE 23 (1), 2007)</i>	Громадяни Договірної Держави не повинні піддаватися в іншій Договірній Державі будь-якому оподаткуванню або пов'язаним з ним вимогам, які є інакшими або більш обтяжливими, ніж оподаткування та пов'язані з ним вимоги, яким піддаються громадяни цієї іншої Держави за тих самих обставин, зокрема щодо проживання, є чи можуть підлягати.
29.	<i>The taxation on a permanent establishment which an enterprise of a Contracting State has in the other Contracting State shall not be less favourably levied in that other State than the taxation levied on enterprises of that other State carrying on the same activities. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, ARTICLE 23 (2), 2007)</i>	Оподаткування постійного представництва, яке підприємство однієї Договірної Держави має в другій Договірній Державі, не повинно бути менш сприятливим у цій другій Державі, ніж оподаткування підприємств цієї іншої Держави, які здійснюють ту саму діяльність.
30.	<i>The Parties agree that anti-dumping and countervailing measures should be used in full compliance with the requirements under the Anti-Dumping Agreement and the SCM Agreement respectively and should be based on a fair and transparent system. (Political,</i>	Сторони погоджуються з тим, що антидемпінгові та компенсаційні заходи мають застосовуватися у повній відповідності до вимог Антидемпінгової угоди та

	<i>Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 45, 2020)</i>	Угоди про СКМ відповідно та повинні базуватися на справедливій та прозорій системі.
31.	<i>The obligation contained in the preceding sentence is subject to the limitations of paragraph 3 of this Article but in no case shall such limitations be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because it has no domestic interest in such information. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, ANNEX A, 2007)</i>	Зобов'язання, що міститься в попередньому реченні, має підлягати обмеженням пункту 3 цієї статті, але ні в якому разі такі обмеження не повинні тлумачитись як дозволи Державі, яка є стороною договору відмовитися від надання інформації лише тому, що вона не має власного інтересу в такій інформації.
32.	<i>Where a benefit under this Agreement is denied to a person under provisions of this Agreement that deny all or part of the benefits that would otherwise be provided under this Agreement where the principal purpose or one of the principal purposes of any arrangement or transaction, or of any person concerned with an arrangement or transaction, was to obtain those benefits, the competent authority of the Contracting State that would otherwise have granted this benefit shall nevertheless treat that person as being entitled to this benefit, or to different benefits with respect to a specific item of income or capital, if such competent authority, upon request from that person and after consideration of the relevant facts and circumstances, determines that such benefits would have been granted to that person in the absence of the transaction or arrangement. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF</i>	Якщо особі відмовлено в наданні пільг за цією Угодою відповідно до положень цієї Угоди, які відмовляють у всіх або частково пільгах, які в іншому випадку були б надані за цією Угодою, якщо основною метою або однією з основних цілей будь-якої домовленості чи операції, або будь-якої особи, залученої до домовленості чи транзакції, мала отримати ці вигоди, компетентний орган Договірної Держави, який в іншому випадку надав би цю вигоду, тим не менш, розглядатиме цю особу як таку, що має право на цю вигоду або на інші пільги щодо конкретну статтю доходу або капіталу, якщо

	<i>UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, ANNEX B, 2007)</i>	такий компетентний орган на запит такої особи та після розгляду відповідних фактів і обставин визначає, що такі вигоди були б надані цій особі за відсутності операції чи домовленості.
33.	<i>The competent authority of the Contracting State to which a request has been made under this paragraph by a resident of the other Contracting State shall consult with the competent authority of that other Contracting State before rejecting the request. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE FOR THE AVOIDANCE OF DOUBLE TAXATION AND THE PREVENTION OF FISCAL EVASION WITH RESPECT TO TAXES ON INCOME, ANNEX B, 2007)</i>	Компетентний орган Договірної Держави, до якого було подано запит відповідно до цього пункту резидентом іншої Договірної Держави, повинен проконсультуватися з компетентним органом цієї іншої Договірної Держави, перш ніж відхилити запит.
34.	<i>The necessary level of cooperation should be reached in order to facilitate transmission of legislative documents at the request of one of the Parties. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 64, 2020)</i>	Повинен бути досягнутий необхідний рівень співпраці, щоб полегшити передачу законодавчих документів на запит однієї зі Сторін.
35.	<i>The Government shall provide the UNDP with all appropriate facilities and relevant information to appraise the request, including an expression of its intent with respect to the follow-up of investment — oriented projects. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 2 (2), 2020)</i>	Уряд повинен надати ПРООН всі необхідні умови та відповідну інформацію для оцінки запиту, включно з вираженням своїх намірів щодо подальшої діяльності щодо інвестиційно-орієнтованих проектів.
36.	<i>The Parties agree that the development of electronic commerce must be fully compatible</i>	Сторони погоджуються, що розвиток електронної

	<p><i>with the highest international standards of data protection, in order to ensure the confidence of users of electronic commerce. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 131, 2020)</i></p>	<p>комерції повинен бути повністю сумісним з найвищими міжнародними стандартами захисту даних, щоб забезпечити довіру користувачів електронної комерції.</p>
37.	<p><i>The resident representative shall maintain liaison on behalf of the Programme with the appropriate organs of the Government, including the Government's coordinating agency for external assistance, and shall inform the Government of the policies, criteria and procedures of the UNDP and other relevant programmes of the United Nations. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 2 (4A), 2020)</i></p>	<p>Постійний представник повинен підтримувати зв'язок від імені Програми з відповідними органами уряду, включаючи Урядовий координаційний орган зовнішньої допомоги, а також інформувати Уряд про політику, критерії та процедури ПРООН та інші відповідні програми Організації Об'єднаних Націй.</p>
38.	<p><i>Without prejudice to the Government's overall responsibility for its projects, the Parties may agree that an Executing Agency shall assume primary responsibility for execution of a project in consultation and agreement with the Co—operating Agency, and any arrangements to this effect shall be stipulated in the project Work Plan forming part of the Project Document together with arrangements, if any, for transfer of such responsibility, in the course of project execution, to the Government or to an entity designated by the Government. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 3 (1), 2020)</i></p>	<p>Без шкоди для загальної відповідальності Уряду за його проекти, Сторони можуть домовитися про те, що Установа Виконавець бере на себе основну відповідальність за виконання проекту після консультацій і за погодженням з Установою партнером, і будь-які домовленості з цього приводу повинні бути передбачені в робочому плані проекту, який є частиною проектного документу, разом із домовленостями, якщо такі є, щодо передачі такої відповідальності під час виконання проекту Урядом або юридичній особі призначеній урядом.</p>

39.	<i>In the performance of their duties, advisory experts, consultants and volunteers shall act in close consultation with the Government and with persons or bodies designated by the Government, and shall comply with such instructions from the Government as may be appropriate to the nature of their duties and the assistance to be given and as may be mutually agreed upon between the UNDP and the Executing Agency concerned and the Government. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 3 (5), 2020)</i>	Під час виконання своїх обов'язків експерти-консультанти, консультанти та волонтери повинні діяти в тісній консультації з урядом та особами чи органами, призначеними урядом, і виконувати такі вказівки уряду, які можуть відповідати характеру чи їхнім обов'язкам та допомогу, яка буде надана та яка може бути взаємно погоджена між ПРООН та відповідним виконавчим органом та урядом.
40.	<i>All participants must be able to know the applicable rules, selection criteria and award criteria in advance. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 142 (10), 2020)</i>	Усі учасники повинні заздалегідь знати застосовні правила, критерії відбору та критерії нагородження.
41.	<i>The Government shall furnish the UNDP with such relevant reports, maps, accounts, records, statements, documents and other information as it may request concerning any UNDP—assisted project, its execution or its continued feasibility and soundness, or concerning the compliance by the Government with its responsibilities under this Agreement or Project document. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 4 (1), 2020)</i>	Уряд повинен надавати ПРООН такі відповідні звіти, карти, рахунки, записи, відомості, документи та іншу інформацію, яку він може запросити , щодо будь-якого проекту, що здійснюється за підтримки ПРООН, його виконання або його подальшої здійсненності та надійності, або щодо дотримання Урядом з його обов'язками за цим Договором або Проектним документом.
42.	<i>Any information or material which the Government is required to provide to the UNDP under this Article shall be made available by the Government to an Executing</i>	Будь-яка інформація чи матеріали, які Уряд зобов'язаний надати ПРООН відповідно до цієї статті,

	<i>Agency at the request of the Executing Agency concerned. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 4 (4), 2020)</i>	надаються Урядом виконавчому органу на запит відповідного виконавчого органу.
43.	<i>The obligations of the Government hereunder shall not be modified by any arrangements it may enter into with other entities co-operating with it in the execution of project. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 7, 2020)</i>	Зобов'язання Уряду за цим Договором не можуть бути змінені жодними домовленостями, які він може укласти з іншими суб'єктами, які співпрацюють з ним у виконанні проекту.
44.	<i>Nothing in this Agreement shall be construed to limit the privileges, immunities or facilities conferred upon such organizations or firms or their employees in any other instrument. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF UKRAINE AND THE UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ARTICLE 9, (5), 2020)</i>	Ніщо в цій Угоді не повинно тлумачитися як обмеження привілеїв, імунітетів або пільг, наданих таким організаціям, фірмам або їхнім працівникам у будь-якому іншому документі.
45.	<i>Any information obtained in this manner must be disclosed to each of the Parties and submitted for their comments. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 305, 2020)</i>	Будь-яка інформація, отримана таким чином, має бути розкрита кожній зі Сторін і надана для коментарів.
46.	<i>References in each of the agreements listed in Annex I to nationals of the Member State that is a party to that agreement shall be understood as referring to nationals of the Member States of the European Community. (AGREEMENT between the European Community and Ukraine on certain aspects of air services, ARTICLE 1 (2), 2005)</i>	Посилання в кожному з договорів, перелічених у Додатку I, на громадян держави-учасника, яка є стороною цього договору, слід розуміти як посилання на громадян держав-членів Європейського Співтовариства.
47.	<i>If an application for a license is rejected, the applicant should be informed without undue delay. (Political, Free Trade and Strategic</i>	Якщо заявку на отримання ліцензії відхилено, заявник

	<i>Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 101, 2020)</i>	має бути проінформований без зайвої затримки.
48.	<i>The legal form of such an establishment, whether a branch or a subsidiary with legal personality, should not be the determining factor in this respect. (AGREEMENT between the European Community and Ukraine on certain aspects of air services, ANNEX 4, 2005)</i>	Правова форма такої установи, будь то філія чи дочірня компанія з юридичною особою, не повинна бути визначальним фактором у цьому відношенні.
49.	<i>Without restricting the generality of the foregoing the term 'investment' shall include in particular: movable and immovable property as well as any other property rights in rim such as mortgages, liens, pledges, usufruct and similar rights. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 1 (1), 2003)</i>	Не обмежуючи загального характеру вищевикладеного, термін «інвестиції» повинен включати , зокрема: рухоме та нерухоме майно, а також будь-які інші майнові права, такі як іпотека, право утримання, застава, користування та аналогічні права.
50.	<i>Once established, investments shall at all times enjoy full protection and security, in a manner consistent with international law. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 2 (2), 2003)</i>	Після створення, інвестиції повинні завжди користуватися повним захистом та безпекою відповідно до міжнародного права.
51.	<i>With respect to its tax policies, each Contracting State should strive to accord fairness and equity in the treatment of investment of investors of the other Contracting State. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 2 (5), 2003)</i>	Стосовно своєї податкової політики, кожна Договірна Держава має прагнути до забезпечення справедливості та рівноправності при поводженні з інвестиціями інвесторів іншої Договірної Держави.

52.	<p><i>Contracting States shall seek as far as practicable to avoid performance requirements as a condition of establishment, expansion or maintenance of investments, which require or enforce commitments to export goods produced or which specify that goods or services must be purchased locally, which impose any other similar requirements. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 2 (9), 2003)</i></p>	<p>Держави, які є сторонами договору намагатимуться, наскільки це можливо, уникати вимог щодо виконання як умови створення, розширення чи збереження інвестицій, які вимагають або забезпечують виконання зобов'язань щодо експорту вироблених товарів або які передбачають, що товари чи послуги повинні закуповуватись на місці, які накладають будь-які інші аналогічні вимоги.</p>
53.	<p><i>The investor of each Contracting State shall abide and honor the terms and conditions of the investment contract and the concession agreement that he signed with either of the Contracting State or local authority or local government. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 3 (3), 2003)</i></p>	<p>Інвестор кожної Договірної Держави зобов'язаний дотримуватися та виконувати умови інвестиційного контракту та концесійної угоди, які він підписав з Договірною Державою, або з місцевим органом влади, або з місцевим самоврядуванням.</p>
54.	<p><i>In the event that payment of compensation shall be paid in an amount which would put the investor in a position no less favorable than the position in which he would have been had the compensation been paid immediately on the date of expropriation or nationalization. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 6 (2), 2003)</i></p>	<p>При цьому нарахування компенсації має бути виплачене у розмірі, який поставив би інвестора у становище не менш сприятливе, ніж становище, в якому він був, якщо б компенсацію виплатили негайно в день експропріації чи націоналізації.</p>
55.	<p><i>The international Arbitral Tribunal mentioned above shall be especially constituted in the following way. (AGREEMENT BETWEEN</i></p>	<p>Міжнародний арбітражний суд, згаданий вище, має бути створений таким чином.</p>

	<i>THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 9 (3), 2003)</i>	
56.	<i>The arbitrators shall be appointed within two months and the chairman within four months from the date when the concerned party notified the other party of its submission of the dispute to arbitration. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 9 (3), 2003)</i>	Судді повинні бути призначені протягом двох місяців, а голова – протягом чотирьох місяців з дати, коли зацікавлена сторона повідомила іншу сторону про передачу спору в суд.
57.	<i>Respective notifications should contain information concerning the objective, form, the amount or budget, the granting authority and where possible the recipient of the aid. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 251 (1), 2020)</i>	Відповідні повідомлення повинні містити інформацію щодо мети, форми, суми або бюджету, органу, що надає допомогу, і, якщо можливо, одержувача допомоги.
58.	<i>Should any dispute arise concerning the interpretation or application of this Agreement the Governments of the Contracting States shall try to settle the dispute amicably. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 10 (1), 2003)</i>	У разі виникнення будь-яких суперечок щодо тлумачення або застосування цієї Угоди Уряди Договірних Держав мають спробувати врегулювати суперечку мирним шляхом.
59.	<i>The Arbitral Tribunal shall reach its decision by a majority of votes, such decision shall be binding. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND</i>	Арбітражний суд ухвалює рішення більшістю голосів, таке рішення є обов'язковим .

	<i>PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 10 (5), 2003)</i>	
60.	<i>The Tribunal may however, in its decision direct that a higher proportion of costs shall be borne by one of the two Contracting States. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, ARTICLE 10 (5), 2003)</i>	Однак Арбітражний Суд може у своєму рішенні постановити , що більша частка витрат повинна бути покладена на одну з двох Договірних Держав.
61.	<i>There shall be no impediment to the normal exercise of such activities, provided they are carried out in accordance with the laws and regulations of the host State and in observance of the provisions of this Agreement. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol (2A), 2003)</i>	Не повинно бути жодних перешкод для нормального здійснення такої діяльності за умови, що вона здійснюється відповідно до законів та правил приймаючої держави та з дотриманням положень цієї Угоди.
62.	<i>Measures that have to be taken for reasons of public security and order, public health or morality shall not be deemed "treatment less favorable" within the meaning of this Article. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol (2A), 2003)</i>	Заходи, які повинні бути вжиті з міркувань громадської безпеки та порядку, громадського здоров'я чи моралі, не вважаються «менш сприятливим ставленням» за змістом цієї статті.
63.	<i>Whenever goods or persons connected with the making of investments are to be transported, either Contracting State shall neither exclude nor hinder transportation enterprises of the other Contracting State and shall issue permits as required to carry out such transports. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF</i>	Щоразу, коли вантажі або особи, пов'язані із впровадженням інвестицій, підлягають транспортуванню , жодна з Договірних Держав не виключає і не перешкоджає транспортним підприємствам іншої Договірної Держави та

	<i>UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol, 2. With respect to Article 3 (C), 2003)</i>	видає дозволи, необхідні для здійснення таких транспортних перевезень.
64.	<i>Notwithstanding the provision of Article (9) & (10) of this Agreement Any dispute that may arise with respect to any matter regarding this Agreement shall be submitted to International arbitration or to the ICSID only after the written consent of both Parties. (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE UNITED ARAB EMIRATES AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON THE PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS, Protocol, 4, 2003)</i>	Незважаючи на положення статей (9) та (10) цієї Угоди, будь-яка суперечка, яка може виникнути стосовно будь-якого питання, що стосується цієї Угоди, повинна бути передана до Міжнародного арбітражу або МЦВІС (Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів) лише після письмової згоди Сторін.
65.	<i>When a Party enters into a customs union or free trade agreement with a third party it shall, upon request by any other Party, be prepared to enter into consultations with the requesting Party. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 1.3 (3), 2010)</i>	Коли Сторона укладає угоду про митний союз або вільну торгівлю з третьою стороною, вона повинна , на запит будь-якої іншої Сторони, бути готовою розпочати консультації зі Стороною, яка подає запит.
66.	<i>They are not required to disclose confidential information. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 1.6 (2), 2010)</i>	Вони зобов'язані не розкривати конфіденційну інформацію.
67.	<i>Bilateral safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in Articles 3 and 4 of the WTO Agreement on Safeguards. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (2), 2010)</i>	Двосторонні захисні заходи повинні вживатися лише за наявності явних доказів того, що збільшення імпорту завдало або може завдати серйозної шкоди внаслідок розслідування відповідно до процедур, викладених у статтях 3 та 4 Угоди СОТ про захисні заходи.
68.	<i>The Party intending to take a bilateral safeguard measure under this Article shall immediately, and in any case before taking a measure, make notification to the other</i>	Сторона, яка має намір вжити двосторонніх захисних заходів згідно з цією статтею, повинна негайно і у будь-

	<i>Parties. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (3), 2010)</i>	якому випадку до вжиття заходів, повідомити про це інші Сторони.
69.	<i>The Parties reaffirm that trade should promote sustainable development in all its dimensions. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 279 (1), 2020)</i>	Сторони підтверджують, що торгівля має сприяти сталому розвитку у всіх її аспектах.
70.	<i>A Party that may be affected by the bilateral safeguard measure shall be offered compensation in the form of substantially equivalent trade liberalization in relation to the imports from any such Party. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (3), 2010)</i>	Сторони, на яку можуть вплинути двосторонні захисні заходи, повинна бути запропонована компенсація у формі суттєво еквівалентної лібералізації торгівлі щодо імпорту з будь-якої такої Сторони.
71.	<i>The Joint Committee shall, within 30 days from the date of notification, examine the information provided under paragraph 3 in order to facilitate a mutually acceptable resolution of the matter. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (6), 2010)</i>	Спільний комітет повинен протягом 30 днів з дати повідомлення розглянути інформацію, надану відповідно до пункту 3, з метою сприяння взаємоприйнятному вирішенню питання.
72.	<i>In the selection of the bilateral safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the measure which least disturbs the functioning of this Agreement. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16, 2010)</i>	При виборі двостороннього запобіжного заходу та компенсаційного заходу пріоритет повинен надаватися такому заходу, який завдає найменшої шкоди виконанню цієї Угоди.
73.	<i>Within 30 days of the date of the notification, the procedures set out in paragraphs 2 to 6, including for compensatory action, shall be initiated. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (8), 2010)</i>	Протягом 30 днів з дати повідомлення повинні бути ініційовані процедури, викладені у пунктах 2-6, у тому числі щодо компенсаційних заходів.

74.	<i>Any provisional bilateral safeguard measure shall be terminated within 200 days at the latest. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (9), 2010)</i>	Будь-який тимчасовий двосторонній захисний захід повинен бути припинений не пізніше ніж через 200 днів.
75.	<i>Any tariff increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 2 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 2.16 (9), 2010)</i>	Будь-яке підвищення тарифів має бути негайно відшкодовано , якщо розслідування, описане в пункті 2, не приведе до висновку, що умови пункту 1 виконано.
76.	<i>Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licenses or certifications granted in the territory of that other Party should also be recognized. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.9 (2), 2010)</i>	Якщо Сторона надає визнання в односторонньому порядку, вона повинна надати іншій Стороні можливість продемонструвати, що отримана освіта чи досвід, відповідні вимоги або ліцензії чи сертифікати, видані на території цієї Сторони, також мають бути визнані .
77.	<i>Any such agreement or arrangement or autonomous recognition shall be in conformity with the relevant provisions of the WTO Agreement, in particular paragraph 3 of Article VII of the GATS. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.9 (3), 2010)</i>	Будь-яка така угода чи домовленість чи незалежне визнання повинні відповідати відповідним положенням Угоди СОТ, зокрема пункту 3 статті VII ГАТС.
78.	<i>Natural persons covered by a specific commitment shall be allowed to supply the service in accordance with the terms of that commitment. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.10 (3), 2010)</i>	Фізичним особам, на яких поширюється конкретне зобов'язання, має бути дозволено надавати послуги відповідно до умов цього зобов'язання.
79.	<i>With respect to sectors where such commitments are undertaken, each Schedule shall specify: terms, limitations and conditions on market access. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA</i>	Стосовно секторів, у яких приймаються такі зобов'язання, у кожному Додатку мають бути зазначені: терміни,

	<i>STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.17 (1), 2010)</i>	обмеження та умови доступу на ринок.
80.	<i>Measures inconsistent with both Articles 3.5 and 3.6 shall be dealt with as provided for in paragraph 2 of Article XX of the GATS. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.17 (2), 2010)</i>	Заходи, несумісні зі статтями 3.5 і 3.6, повинні розглядатися відповідно до пункту 2 статті XX ГАТС.
81.	<i>The first such review shall take place no later than three years after the entry into force of this Agreement. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.19, 2010)</i>	Перший такий перегляд має відбутися не пізніше ніж через три роки після набрання чинності цією Угодою.
82.	<i>Such mechanisms should be easily accessible, time-bound, result-oriented, and transparent. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ARTICLE 270 (4), 2020)</i>	Такі механізми мають бути легкодоступними , прив'язаними до часу, орієнтованими на результат і прозорими.
83.	<i>Laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings of general application made effective by any Party, and agreements in force between Parties, which affect matters covered by this Chapter shall be published promptly, or otherwise made publicly available, in such a manner as to enable Parties and investors to become acquainted with them. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 4.9, 2010)</i>	Закони, нормативні акти, судові рішення та постанови, що набули чинності з будь-якої Сторони, та чинні угоди між Сторонами, які стосуються питань, що охоплюють цей Розділ, повинні бути негайно опубліковані або по іншому доведені до загального відома таким чином, щоб дати можливість Сторонам та інвесторам ознайомитися з ними.
84.	<i>Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement of 15 April 1994 on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as “the TRIPS Agreement”). (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN</i>	Винятки з цього зобов'язання повинні відповідати основним положенням статей 3 і 5 Угоди СОТ від 15 квітня 1994 року про торговельні аспекти прав інтелектуальної

	<i>THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 5 (2), 2010)</i>	власності (далі – Угода ТРІПС).
85.	<i>The Parties shall not apply duties, taxes and charges having equivalent effect on export and/or import of products originating in the customs territory of either party and intended for the customs territory of the other Party. Exemptions from this trade regime according to the agreed commodity nomenclature shall be executed by the separate Protocol or Agreement being integral part of this Agreement. (Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Belarus On Free Trade, Article 1, 1998)</i>	Сторони не застосовують мита, податки та збори, що мають еквівалентну дію, щодо експорту та/або імпорту товарів, що походять з митної території будь-якої зі Сторін і призначені для митної території іншої Сторони. Винятки з цього торговельного режиму згідно з узгодженою товарною номенклатурою мають оформлятися окремим протоколом або Договором, що є невід'ємною частиною цього Договору.
86.	<i>This request shall indicate the reasons for the consultations. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 7 (6), 2010)</i>	У цьому запиті мають бути зазначені причини проведення консультацій.
87.	<i>Consultations in accordance with Article 9.3 shall be held promptly with a view to reaching a conclusion consistent with the objectives set forth in this Chapter. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 7 (6), 2010)</i>	Консультації відповідно до Статті 9.3 повинні проводитися негайно з метою досягнення висновку, який відповідає цілям, викладеним у цьому Розділі.
88.	<i>Consultations shall commence within 30 days from the date of receipt of the request for consultations. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.3 (3), 2010)</i>	Консультації повинні розпочатися протягом 30 днів з дати отримання запиту на консультації.
89.	<i>A copy of this request shall be communicated to the other Parties so that they may determine whether to participate in the dispute. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (1), 2010)</i>	Копія цього запиту має бути передана іншим Сторонам, щоб вони могли вирішити , чи брати участь у спорі.

90.	<i>The request for arbitration shall identify the specific measure or other matter at issue and provide a brief summary of the legal basis of the complaint. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (2), 2010)</i>	У запиті на арбітраж має бути зазначено конкретний захід або інше спірне питання, а також надано короткий виклад правової підстави скарги.
91.	<i>The arbitration panel shall comprise three members who shall be nominated in accordance with the “Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration”, effective 20 October 1992 (hereinafter referred to as “the Optional Rules”). (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (3), 2010)</i>	Арбітражна комісія складається з трьох членів, які мають бути призначені відповідно до «Додаткових правил для арбітражних спорів між двома державами Постійно діючого арбітражного суду», які набули чинності 20 жовтня 1992 р. (далі - «Додаткові правила»).
92.	<i>Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one defending Party, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4, (5), 2010)</i>	У тих випадках, коли більше ніж одна Сторона подає запит на створення арбітражної комісії з одного й того самого питання або якщо запит стосується більше ніж однієї Сторони захисту, і коли це можливо, має бути створена єдина арбітражна комісія для розгляду скарг, що стосуються одного й того самого питання.
93.	<i>There shall be no ex parte communications with the arbitration panel concerning matters under its consideration. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.5 (4), 2010)</i>	З арбітражною комісією не повинно бути жодних односторонніх контактів щодо питань, які перебувають на її розгляді.
94.	<i>The arbitration panel should, as a general rule, submit an initial report containing its findings and ruling to the parties to the dispute not later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA</i>	Як правило, арбітражна комісія повинна подати сторонам спору початковий звіт, що містить свої висновки та рішення, не пізніше ніж

	<i>STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.6, (1), 2010)</i>	через 90 днів з дати створення арбітражної комісії.
95.	<i>The ruling of the arbitration panel should be given within 30 days from that request. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.8 (1), 2010)</i>	Рішення арбітражної комісії має бути винесене протягом 30 днів з моменту подачі цього запиту.
96.	<i>In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling of the arbitration panel or to the consistency of that measure with the ruling of the arbitration panel, such dispute shall be decided by the same arbitration panel before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 9.9. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.8 (3), 2010)</i>	У разі розбіжностей щодо наявності міри, яка відповідає постанові арбітражної комісії, або відповідності цієї міри постанові арбітражної комісії, такий спір повинен бути вирішений тією ж арбітражною комісією до того, як може бути витребувана компенсація або призупинення пільг може бути застосовано у відповідності до статті 9.9.
97.	<i>In considering what benefits to suspend, the complaining Party should first seek to suspend benefits in the same sector or sectors as that affected by the measure or matter that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.9 (2), 2010)</i>	При розгляді питання про те, які пільги слід призупинити, Сторона, яка подала скаргу, повинна спочатку спробувати призупинити пільги у тому ж секторі або секторах, які порушені заходом або питанням, які арбітражна комісія визнала несумісними з цією Угодою.
98.	<i>If a member of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement panellist shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original panellist. (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.10, 2010)</i>	Якщо член первинного складу комісії з арбітражу відсутній, то призначення, на заміну цього члена комісії, має проводитися відповідно до звичайної процедури відбору члена комісії.
99.	<i>Aircraft used by an air carrier of the United Kingdom have to be registered in the United Kingdom. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United</i>	Літаки, які використовуються авіаперевізником Сполученого Королівства,

	<i>Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, ANNEX XII-A to Chapter 6, 2020)</i>	повинні бути зареєстровані у Сполученому Королівстві.
100.	<i>The request for appearance must indicate specifically before which judicial or administrative authority the official will have to appear, on what matters and by virtue of what title or qualification the official will be questioned. (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine, PROTOCOL II, ARTICLE 11, 2020)</i>	У запиті про явку має бути чітко зазначено , перед яким судовим чи адміністративним органом посадова особа повинна з'явитися , з яких питань і на підставі якого звання чи кваліфікації посадова особа буде допитана.

ДОДАТОК Б

Рис 1.

Shall	66 раз	57%
Should	20 раз	17%
May	11 раз	9%
Must	9 раз	8%
To be to	7 раз	6%
Have to	3 рази	3%

SUMMARY

The relevance of the issue of reproducing the directive modality of English-language international agreements in Ukrainian translations is due to the not too wide study of the specified category of modality among domestic linguists. I decided to work out in more detail, analyze and highlight the importance of the issue of using the directive modality in the field of international legal documents and the peculiarities of its translation into Ukrainian.

The aim of the work is to study the structural and functional features of the translation of directive modality in international English-language agreements.

Objectives of the work:

- give a detailed description and classification of directive modality;
- show the important role of directive modality in the structure of English-language international agreements;
- to investigate the functions of directive modality in the translation of international treaties;
- to determine the peculiarities of reproduction of the directive modality in the translation of international agreements into Ukrainian;
- to demonstrate in practice the reproduction of directive modality in the Ukrainian-language version using lexical and grammatical translation transformations.

The structure of the work includes: introduction; section 1, section 2, section 3, as well as conclusions and appendices to the work.

Modality is a multifaceted category that has at its disposal various ways of expression and functioning in language. In many languages, it is represented by a system of verb modes and lexical-grammatical means. One of the subtypes, according to the classification proposed by O. I. Belyaeva, is directive modality. It combines means of different levels, the semantic function of which is to encourage the listener or another person to perform

an action or change the state. Orders, prohibitions, instructions, permissions, advice, suggestions, invitations belong to the field of directive modality research. In addition, one of the leading and important forms of using the directive modality are legal acts. In addition, one of the leading and important forms of using the directive modality are legal acts.

An international agreement is an official document that is complex in its content and structure, which contains many different legal and linguistic elements, usually written in English. One of such linguistic elements is directive modality, which is expressed both by grammatical and lexical means. The directive modality is used in such international documents as treaties, conventions, agreements, arrangements, exchanges of letters or diplomatic notes.

One of the main means of forming obligations and conditions in international agreements is formulation in the modal form - directive speech acts. Such acts in international documents are expressed with the help of modal verbs "shall", "should", "must", "have to", "be (is/are to)", etc. Modal verbs convey different shades of modality, ranging from an assumption bordering on certainty to an assumption in which the speaker is not sure.

The use of the directive modality is determined by the need to express legal requirements, recommendations, insist on the obligation to fulfill agreements, as well as demonstrate mutual respect and partnership relations.

On the basis of English-language sentences selected from official international legal treaties, it was demonstrated what the modal structure looks like and which verbs are used in such sentences. The classification of directive modality according to the nature of legal sentences was also presented. According to the nature, 5 main types of directive modality were distinguished, namely: permission, advice to perform, inducement (request), command and prohibition. Depending on the nature of the sentence, different modal verbs can be used, such as: shall (be), should (be), must, have to, may, to be to. Based on this classification, the functions of the used modal verbs were presented. Knowledge of such

details is crucial for correct and adequate translation of English-language legal sentences into Ukrainian.

Differences in language systems and the rules for using language units create certain problems in the translation process, as a result of which the translator is forced to use translation techniques called translation transformations. Such transformations include the following lexical transformations: transposition, replacement, addition and omission. Grammatical transformations include: transliteration, a method of sense development, equivalent translation, a method of addition a lexical element, and a method of omission a lexical element.

It is impossible not to mention the translation methods used for translating non-equivalent text units. In addition to the considered transcription and transliteration, this problem is solved through the techniques of calque translation, descriptive or approximate translation.

In the translation of legal documents, their context is quite important, therefore, the translator should pay attention to this, as well as have a perfect knowledge of legal terminology and observe the lexical, stylistic and grammatical rules of the language into which the translation is carried out.

The complex nature of translation transformations makes translation a difficult but incredibly interesting task. A large number of types of translation transformations is not a dogma, but serves only as a basis for translators. The translation system itself has a creative nature and can lead to the creation of individual translation methods for each translator.